

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИКТАТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ТА ЛІНГВОСТИЛИСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЕПІГРАМИ**

Виконала: магістрантка 2 курсу
групи 8.0350-2 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Гулієва Фаріда Расімівна

Керівник д.ф.н., проф. Єнікєєва С.М.

Рецензент д.ф.н., проф.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ **2021 року**

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ГУЛІЄВІЙ ФАРІДІ РАСІМІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Лінгвопрагматичні та лінгвостилістичні особливості англословної епіграми»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Єнікєєва Санія Маратівна, д.ф.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «13» квітня 2021 року № 590-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 30 листопада 2021 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту)

теоретичні засади лінгвопрагматики та лінгвостилістики; епіграма як мовний та літературний феномен; збірники англословних епіграм.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1) окреслити особливості лінгвопрагматики як напрямку сучасної лінгвістики; 2) систематизувати лінгвостилістичні засоби мови, характерні для поетичних творів; 3) схарактеризувати параметри епіграми як мовного і літературного феномена; 4) виявити лінгвостилістичні особливості англословних епіграм; 5) висвітлити лінгвопрагматичні параметри англословних епіграм.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Єнікєєва С.М., к.ф.н., проф.	01.05.2021	01.05.2021
Розділ 1	Єнікєєва С.М., к.ф.н., проф.	20.06.2021	20.06.2021
Розділ 2	Єнікєєва С.М., к.ф.н., проф.	25.09.2021	25.09.2021
Висновки	Єнікєєва С.М., к.ф.н., проф.	21.11.2021	21.11.2021

6. Дата видачі завдання 20.04.2021

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3.	Написання вступу	травень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9.	Захист	грудень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Ф.Р. Гулієва

_____ (ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

С.М. Єнікєєва

_____ (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В.А. Бережний

_____ (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 54 стор.; 66 джерел.

Об'єктом дослідження є англомовні епіграми періоду XVI – XXI ст.

Метою дослідження аналіз та розкриття лінгвопрагматичних та лінгвостилістичних особливостей англомовної епіграми періоду XVI – XXI ст.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії дискурсу розроблені в лінгвістиці (Ашурова Д.Ю., Галієва М.Р., Норман Б.Ю., Ярцева В.Н.) та літературознавстві (А.Г. Архангельський, Б.С. Бронштейн, М.Л. Гаспаров, М.Н. Нестеров, Ю.Г. Перлина, Л.С. Піхтовнікова, П. Сорока, О.М. Траченко, Ш.Б. Хіт, Н.А. Чистякова).

Отримані результати: епіграма є літературним жанром. В кваліфікаційній роботі досліджуються та аналізуються лінгвопрагматичні та лінгвостилістичні особливості англомовних епіграм. Подається репрезентативний аналіз англомовних епіграм періоду XVI – XXI ст. Епіграми володіють великим ступенем незалежності і тому, якщо їх вирвати з контексту, то вони зберігають цілісність ідеї, яку вони виражають. Структурний аналіз підтвердив класифікацію англомовних епіграм за критерієм наявної кількості рядків, відповідно дворядкові, трирядкові тощо.

Головною особливістю епіграм є не тільки їх сатиричний характер, а й метод оцінювання когось або якогось явища.

Ключові слова: *англомовна епіграма, лінгвопрагматика, лінгвостилістичні засоби, сатира*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЕПІГРАМИ	6
1.1 Лінгвопрагматика як напрямок сучасної лінгвістики	6
1.2 Лінгвостилістичні засоби мови, хапактерні для поетичних творів	12
1.3 Епіграма як мовний та літературний феномен	17
РОЗДІЛ 2 ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ Й ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕПІГРАМ XVI – XXI СТОЛІТЬ	21
2.1 Композиційні особливості англомовної епіграми.	21
2.2 Лінгвопрагматичні аспекти англомовних епіграм	25
2.3 Лінгвостилістичні особливості англомовних епіграм.	38
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Епіграма як жанр літератури сягає коріннями до періоду античності, коли ці твори мали вигляд надгробних написів. Пройшовши тисячолітній шлях, епіграми змінилися, однак не втратили свою сатиричність і зберегли свою унікальність. Розквіт англійської епіграми прийшовся на XVI ст., проте вона залишається досить актуальною у сучасному світі. Літератори вдаються до написання цих сатиричних віршів не тільки для того, щоб висміяти те чи інше явище або людину, але й з метою надання об'єктивної оцінки ситуації.

Детальним дослідженням епіграми як жанру літератури займалися А.Г. Архангельський [Архангельский 1988], Б.С. Бронштейн [Бронштейн], М.Л. Гаспаров [Гаспаров 1997], М.Н. Нестеров [Нестеров 2001], Л.С. Піхтовнікова [Пихтовникова 1992], П. Сорока [Сорока 1994], О.М. Траченко [Траченко 2007]. Поняття «англомовна епіграма» також розкривається у тлумачних словниках “Cambridge Dictionary”, “Collins Dictionary”.

Попри значний інтерес до проблематики англомовних епіграм та велику кількість присвячених їм наукових праць, відсутній комплексний аналіз цих поетичних творів. Зокрема, недостатньо досліджені лінгвопрагматичні та лінгвостилістичні особливості англомовної епіграми, їхні основні функції, структурні характеристики.

Актуальність роботи полягає у необхідності ґрунтовного системного підходу до аналізу епіграм як літературного жанру з метою висвітлення лінгвопрагматичних і лінгвостилістичних параметрів цих творів.

Наукова новизна полягає у залученні до фокусу наукової уваги сучасного мовного матеріалу, виявленні та системному описі лінгвостилістичних та лінгвопрагматичних параметрів англомовних сатиричних віршів, висвітленні особливостей їхньої еволюції.

Об'єктом дослідження є тексти англомовних епіграм XVI – XXI ст.

Предметом дослідження є лінгвопрагматичні та лінгвостилістичні особливості англомовної епіграми.

Метою дослідження є розкриття лінгвопрагматичних та лінгвостилістичних особливостей англомовної епіграми XVI – XXI ст.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) окреслити особливості лінгвопрагматики як напрямку сучасної лінгвістики;
- 2) систематизувати лінгвостилістичні засоби мови, характерні для поетичних творів;
- 3) розкрити сутність поняття «епіграма»;
- 4) схарактеризувати параметри епіграми як мовного і літературного феномена;
- 5) описати формальні особливості англомовної епіграми;
- 6) виявити лінгвостилістичні особливості англомовних епіграм;
- 7) висвітлити лінгвопрагматичні параметри англомовних епіграм.

Матеріалом дослідження стали тексти 70 англомовних епіграм, відібрані із таких збірників як “English Epigrams. Selected and arranged with introduction, notes, and notices of the epigrammatists” by W. Davenport Adams; “A selection of English epigrams” ed. by Joshua Belcher; «Англійська класична епіграма». Для верифікації результатів аналізу були також використані тексти перекладів англомовних епіграм, здійснених С. Маршаком и В. Васильєвим.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалися на основі використання таких методів та прийомів: лінгвістичного спостереження та аналізу, описового і компонентного методів, методу аналізу словникових дефініцій. Завдяки методу лінгвістичного спостереження проводиться аналіз та фіксація лінгвістичних особливостей англомовних епіграм у їх функціонуванні – в усному та письмовому мовленні.

Інноваційні лінгвістичні методи контекстуального та компонентного аналізу, які дали змогу опрацювати конотативні макрокомпоненти семантичної структури експресивів, виділити вживання лінгвостилістичних засобів, з'ясувати прийоми модифікації мовних одиниць у гумористичних текстах.

Метод аналізу словникових дефініцій дозволяє витлумачити значення терміну «англомовна епіграма» які наводяться у різних типах словників.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів і матеріалів для підготовки до практичних занять з основної іноземної мови, семінарських занять з лексикології англійської мови та літературознавства.

Структура роботи: магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** подано загальні відомості про наукову працю: умотивування теми, обґрунтування актуальності дослідження, окреслення мети та завдань, визначення об'єкту та предмету, висвітлення наукової новизни та практичної значущості отриманих результатів, описано структуру наукової праці.

У **першому розділі** подається огляд теоретичних праць, зокрема, лінгвопрагматика розглядається крізь призму сучасної лінгвістики, розкриваються лінгвостилістичні засоби мови, типові для поетичних текстів, характеризується епіграма як літературний та мовний феномен.

Другий розділ містить власний аналіз формальних та стилістичних особливостей англомовних епіграм.

У **висновках** подано узагальнені результати проведеного дослідження. Додаток містить реферат англійською.

Загальна кількість сторінок 54, кількість використаних джерел 66.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЕПІГРАМИ

1.1 Лінгвопрагматика як напрямок сучасної лінгвістики

Вербальна точність змісту повідомлення є ключовою вимогою для ефективного і успішного процесу комунікації. Саме тому лінгвістична прагматика є одним з актуальних і найперспективніших напрямків дослідження у сучасного мовознавства.

Згідно з визначенням, представленим в Лінгвістичному енциклопедичному словнику, прагматика (грец. *pragma, pragmatos* – дія) – це галузь дослідження в семіотиці та лінгвістиці, що вивчає різні функції вербальних знаків у мовленні [Yartseva 1990, с. 126]. Автором цього терміну є американський філософ та семіотик Дж. Морріс, який розглядав прагматику як один з напрямків семіотики у 30-х роках ХХ ст. На його думку, прагматика визначається як «вивчення ставлення знаків до інтерпретаторів» [Morris 1938, с. 6]. У сучасній лінгвістиці прагматика в широкому сенсі визначається як вивчення використання мови в контексті. Як уже згадувалося вище, прагматика, що вивчає здатність мовних знаків, що вживаються мовцем у продукованому ним висловлюванні, впливати на реципієнта (слухача або читача), стала одним з основних напрямків лінгвістичних студій.

Б.Ю. Норман в своєму курсі лекцій «Лінгвопрагматика» стверджує, що теорія знаків Ч. Морріса складалася з трьох частин: семантики, тобто відносин знаків до об'єктів; синтаксису, тобто відносин між знаками; і прагматики, тобто відносини між знаками і співрозмовниками. Дослідження

виявили, що інформативні компоненти слова (типового знаку) організовані в двох вимірах: «відносини, які не залежать від споживання – відносини, що залежать від споживання» і «лінгвістичні відносини – екстралінгвістичні відносини» [Норман 2009, с. 5-6].

Вченими трактуються різні пояснення відносин знаків до їх користувачів. Очевидним є той факт, що стосовно терміну «прагматика» до нашого часу існує плутанина і неясність. Прагматика не має чітких меж, вона не обмежується вивченням форми та змісту мовних повідомлень, а розглядає також питання, пов'язані з адресантом та адресатом комунікативної ситуації.

Вчені по-різному визначають статус лінгвопрагматики. Наприклад, на думку Дж. Ліча [цит. за : Сусовим 2009, с. 46], прагматика – це частина лінгвістики, яка вивчає, як висловлювання набувають різні значення в контексті. Мова як комунікативна система включає в себе мову як формальну систему (граматику в широкому сенсі цього слова) і доповнює її прагматикою. На відміну від граматики, прагматика є аксіологічною (цілеспрямованою і оцінною). У той же час Дж. Ліч вважає зближення між граматиною і риторикою закономірним і необхідним. Автор зазначає, що семантика традиційно має справу з відносинами «знак – об'єкт», у той час як прагматика вивчає відносини трьох сутностей (знак – об'єкт – співрозмовник). Прагматика досліджує значення з урахуванням контексту.

Розглянемо практичну цінність лінгвопрагматики. Коротко кажучи, це вивчення поведінки мовних знаків в реальних процесах комунікації. Якщо ж говорити докладніше, то в сферу цієї дисципліни входить аналіз явних і прихованих цілей висловлювання, внутрішньої настанови мовця і готовності слухача «піти назустріч» у розумінні певного смислу; вивчення типів комунікативної поведінки: мовленнєвої стратегії і тактики, правил діалогу, спрямованих на досягнення ефективності спілкування, використання так званих «непрямих» мовних актів і різноманітних прийомів мовної гри [Норман 2009, с. 7].

Прагматичні принципи, що регулюють міжособистісні відносини, є об'єктами риторики і можуть бути поділені на дві групи:

1) міжособистісна риторика: принцип кооперації, принцип ввічливості і принцип іронії. Ці принципи регулюють спілкування співрозмовників;

2) текстова риторика: принцип обробки, принцип ясності, принцип економії і принцип виразності – вони регулюють розгортання тексту.

В.В. Богданов стверджує, що лінгвопрагматика вивчає умови використання мови співрозмовниками в актах мовленнєвого спілкування. До таких умов належать комунікативні цілі, час і місце мовного акту, рівень знань співрозмовників, їхній соціальний статус, психологічні та фізіологічні характеристики, правила і конвенції мовної поведінки, прийняті в конкретному суспільстві. У процесі мовного спілкування співрозмовники використовують той чи інший код, а також інші знакові системи, в тому числі паралінгвістичні [Богданов 1996, с. 271].

Він поділяє ці умови на:

- 1) контекст (лінгвістичні умови);
- 2) конситуація (екстралінгвістичні умови);
- 3) коемпірія (рівень лінгвістичних і екстралінгвістичних знань співрозмовників) [Богданов 1996, с. 268].

Під час дослідження комунікативної ситуації не менш важливим завданням виступає детальний аналіз предмету мови:

– експліцитна й імпліцитна цілі висловлювання (повідомлення будь-якої інформації або думки, питання, наказ, прохання, порада, обіцянка, вибачення, вітання, скарга тощо);

– правила спілкування відповідно до принципів рекомендованої структури мови на основі адекватних норм, щоб передати правдиву інформацію, з максимальною якістю;

– референції адресанта, які виражають відношення мови до реалій;

– оцінка мовця на основі загального фону мови, кругозору, інтересів, настанов, психологічного стану і т. ін. [Баранов 1990, с. 16]

С. Степанов довів, що основною категорією в прагматиці є категорія суб'єкта [Ashurova 2016, p. 85]. Такий підхід зумовлює необхідність розгляду цілої низки важливих питань: хто, що і як говорить; достовірність інформації; об'єктивність у презентації; прогнозування мовлення адресанта; використання вірних або невірних пропозицій та слів; поведінка мовця у певному соціальному середовищі; здатність інтерпретувати об'єктивні ідеї, об'єктивовані мовними засобами, мовцем під час продукування повідомлення та реципієнтом у ході його сприйняття і розуміння, тощо.

Лінгвістична прагматика як окрема галузь знання сформувалася у 60-70-х рр. ХХ ст. у зв'язку з появою теорії мовних актів. Б.Ю. Норман пояснює, що лінгвопрагматика вивчає поведінку мовних знаків в реальному процесі комунікації. Засновниками лінгвопрагматики як междисциплінарної науки вважають англійського лінгвофілософа Джона Остіна та американського філософа Джона Серля. Цей міждисциплінарний напрямок сформувався у результаті екстраполяції ідей і принципів комунікативної прагматики до вивчення різнорівневих мовних одиниць. При детальному дослідженні прагматичного аспекту мовної комунікації стає очевидною необхідність усвідомлення мовцем і реципієнтом вербального повідомлення свого місця в так званому «мовному» світі [Норман 2009, с. 8].

Одним з домінуючих чинників лінгвопрагматики вважається людський фактор, опис мовних фактів в аспекті людської діяльності, відносин між знаком і тими, хто його використовує, з акцентом на функції знаку, а також на психологічні, соціологічні аспекти комунікації. В інших визначеннях підкреслюється, що аспект функціонування у лінгвопрагматичних дослідженнях ґрунтується на їхній контекстуальній обумовленості, тому лінгвопрагматику вважають «наукою про використання мови» або «мовою у контексті» [Cognition and Pragmatics 2009, p. 151].

Найбільш дослідженим напрямом лінгвопрагматики є теорія мовних актів, яка пов'язана з іменами вищезгаданих філософів мови та співзасновників цієї нової течії – Дж. Л. Остіном, Дж. Р. Серлем та ін. Теорія

мовного акту цікава своєю спрямованістю на пошук комунікативних параметрів мови, що забезпечують не абстрактний обмін інформацією, а реальний процес спілкування. Цей процес складається з багатьох компонентів, що включають інформативний зміст і вплив на партнера, управління його діяльністю [Austin 1962, p. 155]. Прагмалінгвістика вивчає безліч питань, однак найбільш ключовими поняттями в ній є комунікативна ситуація, прагматичний намір, адресант і адресат, мовні акти.

На зв'язку лінгвопрагматики з комунікативною лінгвістикою також наголошує Д. У. Ашурова, зазначаючи, що «лінгвопрагматика – це один з напрямків комунікативної лінгвістики, який в загальному сенсі можна визначити як науку, що вивчає мовні фактори в сфері людської діяльності з акцентом на психологічні, соціальні і культурні аспекти функціонування мови» [Ashurova 2016, p. 60].

Актуальні проблеми лінгвопрагматики розглядалися в багатьох наукових працях. Широке охоплення прагматики привело до значного поширення тем і проблем з точки зору лінгвістики наступним чином:

- прагматична інтерпретація мови і теорія мовних актів;
- прагматичні параметри літературної комунікації;
- текст в його динаміці, пов'язаний зі створенням «Я» в тексті [Ashurova 2016, p. 60].

Проблема сучасної лінгвістичної прагматики є предметом дослідження і вітчизняних науковців. На думку українського лінгвіста Ф.С. Бацевича, сучасна лінгвопрагматика включає всі умови й мовні засоби, котрі використовує людина при спілкуванні. Це передусім умови адекватного добору й використання одиниць і категорій мови з урахуванням усіх конститутивних чинників з метою досягнення найефективнішого впливу на партнера (аудиторію, читачів) по комунікації [Бацевич 2009, с. 32].

Як вже зазначалося вище, об'єктом дослідження лінгвістичної прагматики є дослідження людської мови та всіх деталей комунікативного процесу. Мовний акт розглядається як самостійна частина комунікації, що

здійснюється відправником вербалізованої інформації по відношенню до її одержувача в певних умовах, з певним наміром. Оскільки кожний мовний акт є різновидом дії, для його аналізу використовуються ті ж категорії, які необхідні для характеризувannya й оцінки будь-якої іншої дії: суб'єкт, мета, спосіб, інструмент, засоби, результат, умови, успішність тощо. Мовець (адресант) продукує висловлювання, орієнтоване на його сприйняття реципієнтом (адресатом). Висловлення одночасно виступає і як продукт мовного акту, і як інструмент впливу для досягнення якоїсь мети. Залежно від обставин і умов мовного акту адресат може досягти мети, і мовний акт визнається успішним, в іншому випадку мовець стикається з комунікативною невдачею.

Теорія мовних актів є центральною темою лінгвістичної прагматики, яка пов'язана з іменами Дж. Л. Остіна, Дж. Р. Серля та ін. Теорія мовного акту цікава своєю спеціалізацією на пошук комунікативних параметрів мови, що забезпечують не абстрактний обмін інформацією, а реальний процес спілкування, що складається з багатьох компонентів, що включають інформативний зміст і вплив на партнера, управління його емоціями [Searle 1976, p. 9].

Лінгвопрагматика досліджує безліч питань, однак найбільш важливими поняттями в ній є комунікативна ситуація, прагматичний намір, адресант і адресат, мовні акти.

Таким чином, згідно з вищенаведеними твердженнями, необхідно відзначити, що всі ці аспекти аж ніяк не є несумісними. Слід підкреслити, що лінгвопрагматика – це наука, що вивчає мову як складову комунікативного процесу у комплексі з комунікантами (адресантом і адресатом), їхніми намірами, стратегіями і тактиками реалізації певних інтенцій, умовами спілкування тощо.

1.2 Лінгвостилістичні засоби мови, хапактерні для поетичних творів

Під стилістичними засобами розуміють такі морфологічні, синтаксичні та словотворчі форми мовних одиниць, які служать для емоційного або логічного посилення мовленнєвого процесу. Ці форми мови є результатом суспільної практики, усвідомлені за своїм функціональним призначенням і зафіксовані в словниках. Головною ознакою цих засобів є «стилістична інформація, яка включає в себе експресивно-оцінну, експресивно-емоційну та функціональну-стильову складову» [Основні лінгвостилістичні поняття і категорії 2015, с. 161].

Багато дослідників неодноразово відзначали, що своє найбільш яскраве відображення стилістичні прийоми знаходять в поетичному тексті. Стилiстичні прийоми – це засоби зв'язку пропозицій в структурі складного поетичного цілого, вони сприяють загальній виразності поетичного тексту, організації його особливого ритму. У стилістиці існує і таке поняття, як поетичний прийом. Найчастіше образність і виразність досягається у результаті використання лексичних одиниць як стилістично маркованих мовних знаків. Автор використовує слова в переносному сенсі (у вигляді метафор, метонімії, синекдохи або епітетів), зіставляє їх із значенням інших слів (шляхом порівняння), протиставляє різні значення в межах одного слова або значення слів – омонімів тощо.

На думку І. Р. Гальперіна, лексичні виразні засоби і стилістичні прийоми можна класифікувати таким чином:

а) перша категорія включає чотири групи:

– засоби, що ґрунтуються на взаємодії лексичного та контекстуального значень: метафора, метонімія, іронія;

– засоби, що є результатом взаємодії вихідного і похідного значень: полісемія, зевґма, каламбур;

– прийоми, які протиставляють логічні і емоційні значення: вигук, епітет, оксюморон;

– група засобів, в основу створення яких покладена взаємодія логічного та номінативного значень: антономазія;

б) друга категорія характеризує взаємодію двох лексичних значень, одночасно втілених в контексті: порівняння, перифраз, евфемізм, мейозис, літота, алегорія, уособлення;

в) третій підрозділ зіставляє стійкі поєднання слів в їх взаємодії з контекстом: кліше, прислів'я, приказки, цитати, алюзії, порушення стійких словосполучень [Galperin 1981, p. 30-31].

Кожне слово в мові має номінативне значення. Воно допомагає зв'язувати мову з реальністю і висловлювати думки. Крім основного значення, більшість слів входять в певний асоціативний масив і мають додаткове символічне значення, яке найчастіше є переносним. Така властивість лексичних одиниць активно використовується поетами і письменниками у ході створенні художніх творів, і саме явище набуття мовними знаками додаткових асоціативних значень називається стилістичним прийомом. Вони надають тексту виразність і допомагають точніше передати свою задум автора (мовця, поета, письменника).

Стилістичні прийоми характерні і для розмовної мови, проте найбільшого поширення набули в літературній творчості, оскільки ці фігури допомагають письменникові індивідуалізувати явища, про які він говорить, дати їм оцінку. Види стилістичних прийомів: метафора, метонімія, уособлення, гіпербола, порівняння тощо.

1. Онома́топея – це імітація звуку, який воно позначає.
2. Уособлення – це наділення письменником тварин або предметів людськими якостями.
3. Алітерація – це повторення одного і того ж приголосного звуку в словах, розташованих поруч один з одним.

4. Символізм – використання певного предмета або дії, для позначення чогось більшого, ніж буквально значення цих мовних одиниць.
5. Парадокс розкриває щось справжнє, що на перший погляд здається суперечливим.
6. Гіпербола – це явне перебільшення.
7. Применшення – надання ідеї меншої значущості, ніж вона є насправді.
8. Порівняння – вираз, що порівнює одну річ з іншою за допомогою слів «як» або «неначе».
9. Метафора – це порівняння двох несхожих речей без використання слів «як» або «неначебто».
10. Алюзія – випадкове посилення на відому історичну або літературну фігуру або подію.
11. Образність – звернення письменника до чуттєвого уявлення або асоціацій.
12. Ідіома – вираз, сенс якого відрізняється від буквального значення слів.
13. Оксюморон – поєднання двох протилежних, оцінно-несумісних понять.
14. Евфемізм – ввічливе слово або фраза, яка використовується замість занадто прямого, неприємного або ганебного вираження.
15. Дисфемізм – на протигагу евфемізму, неввічливе слово або фраза, яка навмисно використовується замість занадто прямої, неприємної назви.
16. Кліше – вираз, що втратив свою силу або оригінальне значення через надмірно часте використання.
17. Каламбур – жартівлива гра слів, часто з подвійним значенням.
18. Повтор – це коли автор повторює слово або фразу для посилення емоційного ефекту [Baldick 2001, p. 97-100].

Проблема стилістики останнім часом привертає все більшу увагу теоретиків, лінгвістів, викладачів рідного і іноземних мов і перекладачів. Адже вміння бачити мету використання мовних засобів, дає нам можливість глибше зрозуміти зміст твору, в якому мовні вирази відіграють велику роль. Практика використання різних стилістичних прийомів дозволяє нам глибоко проникнути в ідею автора і, більш того, вона поступово вчить читача бачити певну мету в використанні цих засобів. Саме ця властивість стилістичних засобів є важливою у дослідженні комунікативних актів, адже вони слугують дієвим інструментом продукування адресантом емоційно й естетично насичених інформативних повідомлень, мають вплив на когнітивно-оцінні механізми комунікативної діяльності адресата, визначають мовленнєву поведінку мовців, спряють якнайкращій реалізації стратегій і тактик у спілкуванні.

Взаємодія між первинним словниковим значенням (що зафіксовано в мовному коді як знак, що легко ідентифікується й напряду асоціюється з відповідним абстрактним поняттям і позначає певне явище або предмет) і значенням, яке нав'язується слову мікроконтекстом, може здійснюватися по різних лініях. Перший варіант – це коли автор виділяє два об'єкти, між якими немає нічого спільного, але в яких він суб'єктивно бачить властивість або ознаку, що змушує адресатів (слухачів, читачів) сприймати конкретне слово за іншим змістом. Наступна лінія – коли автор знаходить можливість замінити один об'єкт на інший, обґрунтовуючи це тим, що існує якась взаємозалежність або взаємозв'язок між двома відповідними об'єктами. А третя лінія – це коли певна властивість або якість слова чи фрази використовується в протилежному або суперечливому сенсі [Galperin 1981, р. 126].

Перенесене значення слова може бути зафіксовано в словниках в результаті регулярного мовного і частого мовленнєвого вживання слова у значенні відмінному від його первинної семантики. У ході спілкування комуніканти можуть використовувати певний вербальний знак як у прямому

(словниковому) значенні, так і в новому, стилістично забарвленому, семантичному варіанті.

У лінгвістиці поняття «стилістичні прийоми» позначається різними синонімічними термінами: виразні засоби мови, експресивні засоби мови, стилістичні засоби тощо [Гальперин 1958, с. 43]. У «Словнику літературних термінів і літературної теорії» Дж.А. Каддона і «Словнику літературних термінів» М. Х. Абрамса надаються визначення терміна «виражальний засіб», пояснюються семантичні й функціональні особливості цього мовного феномену, наводяться приклади, але не пропонуються ніякі класифікації цих засобів [Abrams 1999, p. 103]. Але в «Оксфордському словнику літературних термінів» Кріса Балдіка продемонстровано поділ стилістичних засобів на основі давньої теорії риторики. Він назвав і класифікував десятки фігур, виділивши різку і часто оспорювану відмінність між так званими «фігурами думок», які розширюють значення слів, і тими, які просто впливають на їх порядок або їх вплив на аудиторію, відомі як «фігуральні вислови», схеми або риторичні фігури. У цьому словнику найбільш характерними вважаються такі стилістичні засоби комунікації, як метафора, порівняння, метонімія, синекдоха, уособлення, іронія, а також гіпербола (перебільшення), літота (применшення) і перифраз. Риторичні фігури можуть підкреслювати або оживляти думку кількома різними способами: шляхом протиставлення слів один одному (антитеза); шляхом повторення слів в різних формах (анадіпложіс, анафора, антистрофа і хіазм); шляхом зміни порядку слів і винесення теми на початок речення (гіпербатон); шляхом пропуску сполучників (асіндетон); змінюючи порядок розгортання речення або обриваючись у його середині (анаколутон, апосіопезіс); приймаючи особливі способи звернення (апостроф) або запити (риторичне питання) і ще одна категорія фігур, іноді звана фігури звуку, досягає акценту шляхом повторення звуків, як в алітерації, асонансі і консонансі [Baldick 2001, p. 97].

Лінгвістичний стилістичний прийом – це такий вид позначення явищ, який служить для створення додаткових експресивних, оцінних, суб'єктивних конотацій. Фактично ми маємо справу з навмисною заміною існуючих назв, затверджених тривалим вживанням і зафіксованих в словниках, на стилістично марковані номінації, формування й вживання яких викликано суб'єктивним оригінальним поглядом і оцінкою мовця. Кожен тип навмисної заміни призводить до творення стилістичного прийому, званого також тропом. Цей акт заміщення називається перенесенням – назва одного предмета переноситься на інший, виходячи з їх подібності (форми, кольору, функції і т.д.) або на з інших ознак (матеріального існування, причина / наслідок, інструмент / результат, відносини, частина / ціле тощо).

Таким чином, характерною особливістю поетичних текстів, до яких належать і тексти епіграм, є широке вживання різноманітних стилістичних засобів, що представлено фонетичними (алітерація, анафора, асонанс, епіфору, ономаіопея тощо), лексичними (алюзія, метафора, метонімія, гіпербола, епітет, евфемізм, дисфемізм, уособлення та ін.), лексико-синтаксичними (антитеза, порівняння, кліш, оксюморон та ін.) тропами.

1.3 Епіграма як мовний та літературний феномен

Епіграма як жанр сатиричної поезії, невеликий вірш, дотепний чи дошкульний змістом має давню історію. Відповідно до літературознавчої градації, епіграма, так само як і анекдот, прислів'я, приказка, загадка, зичення, примовка, прокляття, скоромовка, лічилка, епітафія, входять в групу малих літературних жанрів. Формування та розвиток цих літературних форм і жанрів простежується ще у часи античної Греції та стародавнього Риму. В Кембриджському словнику поняття «епіграма» розшифровується як короткий вислів або вірш, що виражає якусь ідею в розумній, смішній формі.

Сучасна епіграма утвердилася як короткий, переважно дво- або чотирирядковий сатиричний вірш, який має в кінці влучний висновок, що розкриває попередню приховану думку – кульмінаційний елемент композиції.

Дослідник П. Сорока констатує: «Епіграма, як і пародія, покликана боротися за змістовну досконалість творів, постійний розвиток майстерності та одночасно за утвердження правди і справедливості в житті...Творець епіграм повинен бути майстром слова і віртуозом пера, добре володіти іронією і сарказмом. Характерною її ознакою є тісний взаємозв'язок з літературним процесом, з сучасністю» [Сорока 1994, с. 102].

Епіграма – це розумне і дотепне висловлювання, виражене всього в декількох рядках, яке вказує на недоліки і істини людства. Це дуже поширене явище в поезії, але ми також зустрічаємо його в прозі, кіно, художній літературі, політиці та повсякденному мовленні. Епіграми виконують таку є функцію, що й афоризми і прислів'я. Однак головна мета використання таких висловлювань – справити позитивне враження на аудиторію, оскільки вони демонструють чистий гумор у поєднанні з мудрістю. Крім того, письменники використовують цей літературний прийом, щоб змусити слухачів і читачів глибоко задуматися над своїми висловлюваннями, тобто поєднують в собі в якійсь мірі й повчальний характер.

Зародившись ще в епоху античності, епіграма як жанр удосконалювалася більше двох з половиною тисяч років, перш ніж остаточно прийняти знайомі нам форми. Так, у стародавні часи епіграма представляла собою ліричний вірш довільного змісту і вельми невеликого обсягу, викладене поєднанням гекзаметра і пентаметра [Архангельский 1988]. Пізніше римляни Катулл і Марціал надали епіграмі характер глузливого, навіть саркастичного, що в наші дні стало визначальною ознакою жанру [Catullus]. У багатьох давніх народів існували і були широко поширені різні написи, в першу чергу дарчі і надгробні. Однак лише в Стародавній Греції вони виявилися джерелами тієї особливої і неповторної поезії гомерівського

епосу, яка пережила загибель античного світу і стала засновницею всієї епіграмної поезії нового часу.

Епіграма у перекладі з грецької позначає «напис». Фахівці вважають спроби дати дефініцію цього поняття як щось досить безнадійне, адже спроба знайти або придумати визначення, виявити універсальні структурні, змістові й функціональні ознаки цих поетичних творів. Відсутність універсальних критеріїв веде до досить широкого тлумачення сутності епіграм. До цього жанру включають величезну кількість маленьких віршів, які в той чи інший час були удостоєні звання епіграми. Оскільки у Стародавній Греції та у Стародавньому Римі цим терміном позначали будь-які написи на камені, будівлях, постаментах статуй, у мозаїках, надгробках, тому текстові твори такого типу тоді ще не поділялися за жанрами, метою створення, конотацією. Тому ніякої різниці між епіграмою, епітацією, епіграфом, афоризмом, загадкою, прислів'ям не вбачалось.

Слід зазначити, що ця назва застосовувалась, по-перше, у повній відповідності до його грецької етимології (написи на пам'ятниках, постаментах статуй або на будівлях); по-друге, стосовно віршованої форми написів, хоча віршованими ці твори були не завжди; по-третє, для номінації творів малої форми, що з часом набули жартівливого, іронічного або сатиричного характеру.

Епіграма як літературний жанр, як його розуміють у наш час, пройшла тривалий шлях становлення й розвитку. Першим відомим автором епіграм став Сімонід Кеоський, визнаний майстер хорової поезії (кінець VI – початок V ст. до н. е.) [Бронштейн]. Архаїчні, але цілком реальні надгробні панегірики увічнювали доблесті, наприклад, мисливської собаки, бойового коня або бігового коня, описуючи їх самовідданість, вірність і, звичайно, швидкісні якості.

Через деякий час епіграмою стали іменувати ліричний вірш, написаний елегійним дистихом. У жанрі епіграми працювали Сімонід Кеоський, Сапфо, Платон, Езоп, Есхіл, Феокрит, Мелеагр, Менандр, Діоген Лаертський, Алкей.

Антологія грецької епіграми налічує близько 4000 епіграм [Горькова 2014, с. 456]. Епіграми згодом стають коротким гумористичним, сатиричним віршем з двочастинною композицією, що завершується кінцівкою, яку називають пуантом. Об'єкт епіграми завжди наражається на гостру критику або висміювання. Епіграма як мала поетична форма є досить мобільною. Поети охоче використовують її, оперативно відгукуючись на різні явища життя. Відмінною рисою епіграми є конкретний привід для її створення.

Для епіграми характерна експресивно-оцінна одноплановість: дається сатирична оцінка з позиції одного суб'єкта – автора. Будучи ліричним жанром, цільове призначення якої – в стислій формі висловити ставлення автора до тієї чи іншої події, особи, явища дати їм свою оцінку, епіграма є однопольовою експресивно-семантичну структурою і характеризується односуб'єктною художньою модальністю.

Загалом, пройшовши такий тривалий, багатоетапний і складний шлях еволюційного розвитку, починаючи з ранньої античності, епіграми увібрали в себе найцінніші і специфічні риси стародавньої та середньовічної культури. По праву займаючи одне з ключових місць в літературознавчій градації, цей малий жанр зберіг свою значущість і популярність і в наш час. Безумовно, це пояснюється тією неповторністю і широкою гамою рис, якими він володіє, представляючи невичерпні можливості для творчості.

Отже, епіграмою слід вважати жанр сатиричної поезії, утілений у невеликих за обсягом віршах, дотепного або дошкільного змісту, націлених на висміювання якоїсь особи, події або суспільного явища.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ Й ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕПІГРАМ XVI – XXI СТОЛІТЬ

2.1 Композиційні особливості англомовної епіграми

Епіграми як художні твори малої форми відзначаються специфічною композицією. На думку Л.С. Піхтовнікової, композиція – це «схема організації і структурної впорядкованості цілого тексту, яка віддзеркалює будову, співвідношення і взаємне розташування його частин, членування на смислові елементи, ступінь і характер вираження цих елементів, порядок їх послідовності і взаємозв'язок між ними» [Пихтовникова 1992, с. 168]. Взаємоузгоджене використання різних композиційних рівнів відображує особливості індивідуального стилю окремого автора. Індивідуальність та специфіка створення кожної епіграми отримала назву «епіграматичного кліше» [Перлина 1995, с. 85].

Композиція епіграматичного тексту є системою, що складається з трьох взаємопов'язаних текстових конститuentів – заголовка, експозиції та клаузули, тема-рематична інтеграція яких характеризується інтенсифікованим напруженням; останнє сприяє реалізації пуанта. Ю. Г. Перлина розглядає «пуант» як композиційно-семантичний стрижень, який матеріалізується в використанні традиційних прийомів дотепності і засобів експресивності, серед яких обов'язковими і провідними є алогізм. Основними умовами функціонування такого пуанту є наявність не менш, ніж двох алогізмів, віршове оформлення та навантаження стилістичними засобами задля експресивності тексту [Перлина 1995, с. 85].

Найбільша увага в епіграмах приділяється заголовку, який слугує першим знаком, що містить змістовну інформацію щодо віршованого твору.

Проаналізувавши цілий ряд матеріалів, виділимо наступну класифікацію типів заголовків: іменні, характеризуючи та інтригуючи. Варто зазначити, що ця класифікація запропонована і детально висвітлена О. М. Траченко [Траченко 2007, с. 78-82].

Найчастіше заголовки мають іменний характер. Цей тип заголовку називає або ім'я конкретної історичної фігури, відомої особи, проти якої спрямована епіграма, наприклад: *On James Moore-Smythe* (Олександр Поп), *On Sir James Mackintosh* (Чарльз Лемб), *On Charles II* (Ендрю Марвел), або вказують на узагальнений образ: *On a Parasite* (анон.), *On Lawyers and their Clients* (анон.), *On an undertaker* (анон.), або історичну подію, яка стала приводом для висловлення обурення автора, наприклад, *On Lord Castereagh's Suicide* (Лорд Байрон), *On a regiment being sent to Oxford, and a present of books to Cambridge, by George I* (Джозе Трапп), *On a very trifling fellow being knighted* (Річард Грейвз) [Траченко 2007, с. 80].

Появі в Англії сатиричної поезії передували події, пов'язані з несправедливістю феодального ладу. Сатиричні твори були різного роду: у формі байки, тваринного епосу, притчі, фабльо (віршованої або прозової розповіді або анекдоту). Для того, щоб текст легко сприймався та залишався у пам'яті важливою була стислість. Таким чином зародився інтерес до античної епіграми в епоху Відродження і появою великої кількості перекладів та наслідувань. В Англії на початку XVI століття великий гуманіст Томас Мор переклав багато епіграм з давньогрецького на латинь і за їх зразком склав оригінальні епіграми, написані латинською мовою. Поети гуманісти стали створювати також епіграми вже не в наслідування античних творів, а в дусі національної поетичної традиції. Правильно зрозумівши сутність та призначення античної епіграми, вони стали прагнути до стислості форми, до економії мовних засобів. Разом з тим своє завдання вони вбачали в тому, щоб надати окремим явищу максимальну виразність, домагаючись того, щоб вірш був свого роду сатиричним ударом, що миттєво вражає [Английская классическая эпиграмма 1987].

Епіграма включає в себе специфіку ліричного жанру, а її цільовою метою є донесення в досить стислій формі ставлення автора до того чи іншого предмета, явища чи особи. З огляду на так званий «віршовий» склад ці твори можна умовно поділити на такі, що складаються: з двох-трьох віршів, з чотирьох-п'яти віршів, з шести-восьми і більше. Залежно від текстуального формату або простору епіграмі властива різна внутрішня експресивно-семантична структура. Вона може складатися з різної кількості мікрополів, і ці мікрополя по-різному можуть взаємодіяти. Це визначає структурне різноманіття епіграми як жанру художнього мовлення [Нестеров 2001, с. 29].

Загальною класифікацією епіграм за їх структурною специфікою є їхній поділ на прості та складні. Прості епіграми містять тільки певну тезу, складні складаються з вступу і висновку. Прості викладають факт або подію, а складні містять дотепну і влучну насмішку. Дотепні епіграми – це ті, в яких є короткий, але влучний і виразний висновок – гостре висловлення, що збуджує думку і є несподіваним, як удар. Головною особливістю епіграми став її характер швидкого, дотепного, уїдливого глузування.

Дворядкові епіграми класифікують як прості. Склад дворядкових епіграм наглядно демонструє вживання контрастної експресивно-семантичної структури, де перша частина віршу має позитивну експресивну оцінку, а друга – негативну. Наприклад, епіграма Джон Хейвуда (XVI ст.):

Nothing is lighter than fluff. – You're joking, Tim.

Your light-mindedness would argue with it. [Heywood 1867, с. 90]

Автор, використавши засіб порівняння, проводить паралель з легкістю пуху та легковажністю свого друга. Другий рядок вірша є носієм яскраво вираженої негативної експресивності.

Контрастність властива не лише дворядковим епіграмам, але зустрічається й у чотиривірші, наприклад:

In times of war and not before,

God and the soldier we adore.

*But in times of peace and all things righted,
God is forgotten and the soldier slighted [Kipling].*

У цьому тексті Редьярда Кіплінга, англійського поета та прозаїка, за допомогою сарказму порівнюється важливість ролі солдата під час будь-якою війни та після неї. Досить влучно використаний віршований склад епіграми, який протиставляє описувані події та змушує адресатів епіграми задуматися.

Перший вірш у дворядковій епіграмі може бути за своєю семантикою та експресією нейтральним, без явно вираженого позитивного чи негативного ставлення автора-адресанта, а другий містить негативну оцінку, представлену в дотепній формі. Наприклад, епіграма У. Блейка ХІХ ст.:

*He has observd the Golden Rule
Till hes become the Golden Fool [Blake 2007, с. 625].*

Комічна гострота дворядкових віршів часто досягається внутрішнім протиставленням у другому, кінцевому експресивно-семантичному мікрополі епіграми, наприклад:

*My writings oft displeas you: what's the matter
You loue not to heare truth, nor I to flatter [Harington].*

Як свідчить розглянутий емпіричний матеріал, два експресивно-семантичних мікрополя в дворядкових епіграмах по-різному можуть поєднуватися один з одним: шляхом контрасту (нейтрального початку і негативного висновку) або ж виключно негативної оцінки. Але найбільший комічний ефект містить перша структура, побудована на протиставленні. Варто зазначити, що ця особливість характерна для більшості епіграм, про що свідчить і аналіз чотиривірша.

Отже, класичними композиційними особливостями епіграми як системного віршованого твору малої форми є наявність трьох взаємопов'язаних текстових конститuentів – заголовка, експозиції та клаузули. Тема-рематична інтеграція цих композиційних складників

характеризується інтенсифікованим напруженням, яке, у свою чергу сприяє реалізації пунта – заключної фрази або частини фрази у складі епіграми.

2.2 Лінгвопрагматичні аспекти англомовних епіграм

Епіграма у лінгвопрагматичних студіях розглядається як текстове утворення, що є важливим конституентом комунікативного акту, який пов'язує автора-адресанта з реципієнтами-адресатами цього інформаційно-оцінного повідомлення – слухачами або читачами. Епіграма, як і будь-який текстовий феномен, продукується автором як закодоване за допомогою вербальних знаків повідомлення, як продукт, що реалізує авторські інтенції, актуалізує його аксіологічні задуми, відбиває його особистість як носія певної лінгвокультури. У нашому випадку, головною інтенцією адресанта є висміювання хиб та недоліків певного об'єкта реальності: особи, групи людей, суспільства загалом, країни, події тощо. Маючи певний задум мовної об'єктивації свого аксіологічного наміру, автор створює композиційно цілісне, насичене стилістичними виражальними засобами віршоване текстове повідомлення – епіграму.

Важливим учасником комунікативного акту виступає також кожний адресат текстового повідомлення, представленого у вигляді епіграми. Адресат має бути обізнаним щодо об'єкту висміювання, бути долученим до лінгвокультурологічного простору автора та об'єкту сатири, добре володіти мовою, зокрема її стилістичними засобами, задля адекватного сприйняття і розуміння тексту епіграми.

У комунікативному акті, зв'язуючою ланкою між комунікантами якого є текст епіграми, головною стратегією виступає критика й висміювання певного об'єкта, відомого як адресанту, так і адресату. Типовими тактиками, до яких вдаються автори епіграм, є тактика створення негативного іміджу об'єкта; зниження його значущості; особисте або безособове звинувачення у

чомусь; викриття, тобто оприлюднення аргументів і фактів, що роблять явною чиюсь провину); відверта образа. Розглянемо це детальніше.

Як вже зазначалось, епіграма зародилась ще в античні часи. В античності епіграма формувалася як присвятний чи описуючий жанр і набула свій так званий «оцінний» статус у творчості Марціала (близько 42 – 102 р.) [Токарева 2011, с. 161]. Очевидним є той факт, що з самої появи епіграм, метою їх створення було прославлення або висміювання якогось явища, особи, події.

Ставлення автора епіграми до її об'єкту відзначається амбівалентністю – двоїстістю почуттів, переживанням, що виражається в тому, що той самий об'єкт викликає в адресанта одночасно два протилежні почуття, наприклад, з одного боку, співчуття, а з іншого – байдужість, і навіть жорстокість. Амбівалентність простежується і в функції епіграми – оповідати й одночасно виражати емоційне ставлення автора до тієї чи іншої ситуації.

Бажаючи висміяти певний об'єкт, автори епіграми створюють віршовані твори, що мають гумористичний, комічний, іронічний або сатиричний ефект. Слід зазначити, що комічне, яке стало домінувати в жанровому каноні епіграми ще у часи Марціала, радикально змінило вигляд епіграми, насамперед надавши їй завершеність і зафіксував її лапідарність, тобто стислість, лаконічність, ясність і виразність. Принцип, на основі якого формується будь-який комічний ефект, – це невідповідність – вимагає вираженої антитези або несподіваного зсуву сенсу і провокує появу пуанта. Несподіваний семантичний розворот, який передбачає пуант, створює відчуття переконливості фінального рядка, словосполучення чи навіть слова. М. Л. Гаспаров пов'язує появу пуанта з формуванням елегійного дистиха, який своїм усіченим пентаметричним рядком створював відчуття завершеності структури (двовірші, чотиривірші, рідше – шестивірші) на відміну від розміреного і нескінченно триваючого гекзаметричного вірша [Гаспаров 1997, с. 66].

Епіграми – це короткі, дотепні, влучні вислови, що демонструють геніальний поворот думки автора. Вони завжди мають літературно-книжковий характер, що відрізняє їх, наприклад, від прислів'їв. Епіграми мають великий ступінь незалежності і тому, якщо їх вирвати з контексту, то вони зберігають цілісність ідеї, яку вони виражають. Епіграми часто плутають з афоризмами і парадоксами. Між ними важко провести диференціацію, відмінність дуже тонка. Справжні епіграми відрізняються наявністю вірних фактів, і саме тому вони завойовують загальне визнання і схвалення.

Сомерсет Моєм у романі «Вістря бритви» зауважив, “*Art is triumphant when it can use convention as an instrument of its own purpose*” [Maugham 1944]. Це висловлювання цікаво не тільки своїм змістом. Воно показує геніальний поворот думки письменника, дає непряме визначення мистецтва, як його розуміє С. Моєм, має закінчений характер, навіть якщо вирвано з контексту. Але все ж це висловлювання не є зразком епіграми, тому що йому не вистачає однієї істотної якості – стислості. Воно занадто довге і тому не може функціонувати в мові як готова мовна одиниця. Крім того, в ньому відсутні й інші риси, властиві епіграмам, що роблять їх схожими на прислів'я, а саме за такими ознаками: ритм, алітерація і часто рима. цей вислів не може бути поширеним на інші сфери життя, не має узагальнюючого характеру.

Порівняйте цей вислів з наступним, використаним тим же автором в тому ж романі:

A God that can be understood is no God.

Who can explain the Infinite in words? [The Free Dictionary by Farlex]

Цей мовний твір, на наш погляд, відповідає всім необхідним вимогам епіграми: воно коротке, узагальнююче, дотепне і може бути поширено в своєму застосуванні. Те ж саме можна сказати й про вислів Дж.Г. Байрона:

The world is a bundle of hay,

Mankind are the asses who pull;

Each tugs it a different way, –

And the greatest of all is John Bull! [Byron]

Письменники, часто створюють епіграму як окремий самодостатній твір, або ж використовують її інклюзивно у складі великого художнього твору. С. Моем особливо любить епіграми, і багато його романів і оповідань рясніють епіграмами. Ось кілька з роману «Розмальована вуаль», наприклад: *“He that bends shall be made straight”, “Mighty is who conquers himself”, “Failure is the foundation of success and success is the lurking-place of failure”* [Maugham 1921, p. 249].

Є висловлювання, які за формою є епіграматичними – це вірші і, зокрема, певні види віршів. Останні два рядки сонета називаються епіграматичними, тому що, згідно з семантичною структурою цієї форми вірша, вони підводять підсумок і синтезують сказане раніше. Героїчний двовірш, особлива композиційна форма вірша, також є сприятливим середовищем для епіграм, наприклад:

To observations which ourselves we make,

We grow more partial for th’ observer’s sake [Johnson 1810, p. 231].

Існують спеціальні словники, які називаються «Словники цитат». Насправді, це, головним чином, словники епіграм. Те, що варто цитувати, завжди повинно мати узагальнюючий характер, і якщо воно взято з поетичного твору, то в ньому є метр (а іноді і рима). Ось чому твори У. Шекспіра, О. Поупа, Дж. Г. Байрона та багатьох інших видатних англійських поетів сповнені епіграм.

Загалом, поезія за своєю сутністю «епіграматична». Поетичні твори завжди спрямовані на вираження у стислій римованій формі якомога великого обсягу емотивно та естетично забарвленої інформації. Наприклад, у Дж. Байрона є такий віршований твір:

The drying up a single tear has more,

of honest fame, than shedding seas of gore [Lord Byron].

Ця емотивно забарвлена епіграма вражає читача своєю узагальнюючою істиною. Її можна розглядати як надфразову одиницю, оскільки вона

семантично пов'язана з попередніми рядками і в той же час має значний ступінь самостійності. Внутрішня якість будь-якого вислову, якому можна надати статус епіграми в загальному розумінні цього терміна, полягає в тому, що конкретність події, представленої у ніому, замінюється позачасовою неконкретністю, універсальністю.

Історія англійської епіграми починається в другій половині XVII ст., коли з'являються перші переклади епіграм Марціала ("Sales epigramation" by James Wright – 1663, "Martiales Spectaculorum Liber Paraphrased" – 1674, "Select epigrams of Martial Englished" by Henry Kiligrew – 1689) [Токарева 2011, с. 162]. Одним з письменників, який був натхненний античними епіграмами став Уільям Блейк. До збірника У. Блейка «Сатиричні вірші і епіграми» увійшли близько п'ятидесяти епіграм автора, а також експерименти письменника з трансформації їх форми.

Нестійкість жанру епіграми була пов'язана із взаємодією з іншими жанрами, такими, як афоризм, приказка, анекдот, епітафія. Така взаємодія дозволила створення і несатиричних епіграм. Так, у У. Блейка зустрічаємо таке двовірш:

I was buried near this Dike

That my Friends may weep as much as they like [Blake p. 503].

Класицистична традиція в «Сатиричних віршах і епіграмах» У. Блейка спастерігається, перш за все, у формально-композиційній прихильності автора до дворядкових епіграм, яких у збірнику достатньо багато.

He is a Cock would

And would be a Cock if he could [Blake, p. 503].

Два рядки надають епіграмі структурну чіткість, підкреслюють антитезу, яка формує пуанти. Така формальна і змістова амбівалентність і дворядковість були приписані епіграмі класицистичною поетикою. Продемонструємо наступну епіграму Лорда Байрона:

So Castlereagh has cut his throat! – The worst

Of this is, – that his own was not the first [Byron].

У передмові до збірки англійських епіграм, виданих у 1812 р., редактор писав: «вважається, що епіграма повинна складатися з двох частин: перерахування фактів і висновків. Предмет зображення повинен бути представлений просто та гідно, а висновки та пуант повинні бути експресивними за рахунок декількох переконливих слів, розміщених по можливості на одному рядку [A selection of English epigrams 1812, p. 7].

У. Блейк віддає данину цій класичній композиції, проте відразу кидається в очі дидактичні параметри цієї форми, яка наповнюється змістом з безадресною сатирою, що має високий ступінь узагальнення, хоча і не виключає конкретну особу, чії якості послужили підставою для узагальнення.

Rafael Sublime Majestic Graceful Wise

His Executive Power must I despise

Rubens Low Vulgar Stupid Ignorant

His power of Execution I must grant

Learn the Laborious stumble of a Fool

And from an Idiots Actions form my rule

Go send your Children to the Slobbering School [Blake, p. 514].

До лапідарної дворядкової форми У. Блейк схильний і в силу його інтересу до жанру афоризму. «Прислів'я пекла», що увійшли в пророцтво «Одруження Раю і Пекла», і «Вислови невинності» пряме тому підтвердження. Деякі з них схожі з епіграмами У. Блейка не тільки формою, але й змістом.

Численні епіграми У. Блейка, адресовані своїм ідеологічним супротивникам-художникам (адже сам Блейк позиціонував себе, в першу чергу, як художник, а потім вже як письменник). Ці тексти ситуативні та посилюють жанр епіграми в статусі «ситуативної поезії», наприклад:

He seemed like an old man to me since I was a child,

He's been a miserable pauper since he was a boy.

Now he's mature, he's rich, he's no match for many.

But still he remained wretched [Blake, p. 516]. Слід зазначити, що у цій епіграмі стратегія висміювання реалізується через тактику зниження значущості об'єкта, що характеризується – людини, яку автор знав з дитинства, проте роки, що минули, не стали запорукою його духовного зростання та людського удосконалення.

Отже, епіграма, за власним визначенням У. Блейка, повинна бути витончено виписаною, і одночасно хльосткою ("*smack smooth and nobly pend*") У творчості поета жанр епіграми стає таким же «інноваційним» і експериментальним, як і вся його поезія загалом [Swinbern, Blake 1970, p. 28].

На формально-змістовому рівні композиція епіграми представлена авторською манерою зображення, яка зазвичай може бути представлена трьома композиційно-мовленнєвими формами: повідомлення, опис, роздум [Траченко 2007, с. 104]. Ці форми можуть зустрічатися у чистому вигляді, як наприклад в епіграмі "*On a recent robbery*":

*They came and stole my garments,
My stockings, all my store,
But they could not steal my sermons,
For they were stolen before* [The Bookman 1913, p. 37].

З лінгвопрагматичної точки зору, стратегія висміювання реалізується через застосування тактик створення негативного іміджу грабіжників та викриття безглуздості їх дій. Автор іронічно кепкує над грабіжниками, собою та над ситуацією.

Цю епіграму можна розглядати як повідомлення про факт пограбування. Але найбільш частотними є випадки поєднання декількох композиційно-мовленнєвих форм, наприклад, у епіграмі "*On women's will*":

*Kind Katherine to her husband kiss 'd these words,
"Mine own sweet Will, how dearly do I love thee!"
"It true," quoth Will, "the world no such affords."
For ne'er heard I of woman, good or ill,
But always loved best her own sweet will* [English Epigrams 1878, p. 204].

В експозиції цієї епіграми наведено опис стосунків між подружжям та повідомлення про їх почуття; клаузула містить філософське узагальнення-роздум про свавілля жінок в їх ставленні до чоловіків.

Іншим проявом авторської манери оповідання є вибір певної композиційно-стилістичної структури. Серед англійських епіграм XIX століття зустрічаються твори з епічною, епічно-діалогічною та діалого-епічною композиційно-стилістичною структурою (за термінологією Я. В. Мукатаєвої) [Мукатаєва 2007, с. 4]. Епічна структура представлена в епіграмах найчастіше, і для неї характерним є зображення певної ситуації від особи автора, як наприклад, в епіграмі “On another”:

Joe hates a hypocrite: which shows

Self-love is not a fault of Joe's [English Epigram 1878, p. 163].

У цій епіграмі експозиція, яка актуалізує інформацію про ситуацію, передана за допомогою авторської мови та репліки особи, яка прогнала справу клієнта. Клаузула представлена відповіддю-реплікою адвоката. В експозиції автор повідомляє нам про нелюбов якогось Джо до лицемірства, а в клаузулі автор дає цьому парадоксальне пояснення.

З погляду лінгвопрагматики, стратегія висміювання реалізується у цій епіграмі через використання тактик іронічного звинувачення у лицемірстві та тактики викриття ханжества людини, яка ненавидить пороки інших людей, але поблажливо ставиться до власних вад. До речі, власне ім'я *Joe* може тут позначати і конкретну особу, відому певному колу адресатів, а може мати узагальнюючий, неозначено-особовий характер.

Епічно-діалогічна структура також може поєднувати авторський наратив з елементами діалогічного мовлення персонажів, як наприклад, в епіграмі “On lawyers and their clients”:

Two lawyers, when a knotty case was o'er,

Shook hands and were as good friends as before.

“Say,” cried the losing client, “how come you

To be such friends who were such foes just now?”

*“Thou fool,” one answer, “lawyers, tho’ so keen,
Like shears, ne’er cut themselves, but what’s between”* [English epigrams 1878, p. 130].

Лінгвопрагматичний аспект представлено у цій епіграмі стратегією висміювання лицемірства та цинізму адвокатів, яка реалізується шляхом застосування тактик створення негативного іміджу об’єктів – адвокатів, здатних, відпрацьовуючи гроші клієнтів, імітувати жорстоку «боротьбу» між собою під час судового процесу, проте залишатися друзями поза судовою залю, ставлячись байдужо як до клієнтів, так і до їхніх справ. Спостерігається також тактика особистого звинувачення адвокатів у лицемірстві та тактика викриття цинізму адвокатів, які «як ножиці ріжуть будь-що навколо себе», проте не шкодять один одному.

Діалого-епічна композиційно-стилістична будова є найменш уживаною в проаналізованій виборці епіграм. Характеристикою цього типу є превалювання діалогічного мовлення над авторським. Наприклад, епіграма Джона Хейвуда “On a light-witted person”:

“Nothing is lighter than a feather, Kit.”

“Yes, Clim.” “What light thing is that?”

“The light wit” [English epigrams 1878, p. 164]. Ця епіграма повністю побудована у формі діалогу між автором епіграми та об’єктом, чий розумові здібності ставляться під сумнів. Стратегія висміювання реалізується тут через застосування тактик зниження значущості об’єкта та викриття легковажності.

Епіграма, як вже зазначалось, покликана в дотепній формі висміювати вади та недоліки суспільства, а також окремих осіб, а за допомогою використання так званих «гострих» слів часто на століття залишаються вічним «тавром» на людях, які заслужили осміяння своєю тупістю, поганим характером, неналежною поведінкою, злочинними діями, тобто злом, яке вони заподіяли окремим людям, соціуму, країні. У англійців протягом їхньої багатовікової історії різноманітних одіозних фігур накопичилося чимало.

Досить довгий період історії Англії автори епіграм обходили стороною монархів та їх оточення, не наважуючись висміювати їх у своїх творах. Однак з появою у ХІХ ст. такого революційного поета, як Дж. Байрон, сатиричні епіграми, об'єктами яких були представники монархії, досягли свого піку.

*Famed for contemptuous breach of sacred ties,
By headless Charles see heartless Henry lies;
Between them stands another sceptred thing –
It moves, it reigns – in all but name, a king [Lord Byron].*

У цій епіграмі, стратегія висміювання монарших осіб реалізується шляхом використання цілої низки тактик: створення негативного образу покійних королів та діючого монарха; викриття особистих недоліків монарха та його попередників; зниження їхньої значущості, адже усі люди, незважаючи на титули та багатства, смертні.

Важливим залишаються питання про критерії ідентифікації епіграми, про ознаки, за якими вони відрізняються від поетичних творів малої форми. Строго кажучи, епіграма належить до різновидів комічної поезії, інакше кажучи, поезії, націленої на те, щоб викликати у адресата / адресатів сміх. Жанр епіграми витримано там, де є хоча б частка гумору. На перший погляд може здатися, що вірш Дж. Драйдена про Дж. Мільтона швидше слід віднести до апології, що вихваляє, але не критикує особу, якій присвячений цей твір. Проте тут є одна особливість, яка полягає в тому, що завершується цей вірш дотепним висновком, що характерно для епіграм:

*Three Poets, in three distant Ages born,
Greece, Italy, and England did adorn.
The First in loftiness of thought surpassed;
The Next in Majesty; in both the Last.
The force of Nature could no farther go:
To make a third she joined the former two [Dryden 1688].*

Зазвичай епіграми відзначаються комізмом. До різновидів комічного, окрім гумору, іронії, сатири, слід віднести ще й дотепність, по-англійськи – *wit* [Борев 1970, с. 10]. Англійці здавна розрізняють два види комічного – гумор в широкому сенсі слова, що має своїм предметом смішне у навколишньому світі, і дотепність – здатність давати несподівані визначення, поєднувати непоєднуване, виявляти моменти гострої відмінності між людьми, предметами, винахідливість в знаходженні вдалих виразів для характеристики людини або якогось явища.

Автори епіграм, зазвичай розумні, освічені люди, не щадять у своїх творах дурнів, ледарів, пихатих, зарозумілих людей. Здавна ці риси людської натури служили предметом осміяння. Сатирики не втомлювалися висміювати, засуджувати й таврувати їх. Видатний шотландський поет, плебей за походженням, Роберт Бернс зі справжньою майстерністю затаврував якогось благородного джентльмена Вільяма Грехема, есквайра:

*"Stop thief!" dame Nature called to Death,
As Willie drew his latest breath:
How shall I make a fool again –
My choicest model thou hast ta'en* [Burns 1838, p. 142].

Стратегія висміювання зухвалого, але недалекого розумом аристократа реалізується у цій епіграмі шляхом використання тактики зниження значущості висміюваного образу – недалекого розумом багатія, та тактики безособового звинувачення у дурості та невігластві.

Інколи в епіграмах сатира має досить різку манеру подачі. Але іноді осміяння досягається «обхідним маневром», як в англійській епіграмі Джона Харінгтона:

*A comfort for poore Poets.
Poets, hereafter, for pensions need not care,
Who call you beggers, you may call them lyers,
Verses are growne such merchantable ware,
That now for Sonnets, sellers are, and buyers* [Harington].

Важливе місце в англомовних епіграмах відіграють політичні питання, актуальні для часу їх створення. Державні питання стають предметом громадського обговорення, відбувається боротьба партій панівних класів, все сильніше звучать голоси представників демократії. Все це створює підґрунтя, на якому розквітає політична сатира.

Charles II

We have a pretty witty king

And whose word no man relies on

He never said a foolish thing

And never did a wise one [Wilmot].

Лінгвопрагматичною особливістю цієї епіграми є те, що стратегія висміювання актуалізується тут через тактику створення негативного іміджу нерозумного, жадібного й цинічного правителя та тактику викриття мужновладці, який не гребує ніякою справою, якщо від неї є прибуток.

Корупція, яка набула у XVIII столітті нахабну відверту форму, отримала цинічне втілення у політиці прем'єр-міністра Великої Британії Роберта Уолпола, і стала об'єктом сатиричної критики авторів епіграм. Джон Гей у своїй прославленій «Опері жебраків» (1728) окрему пісеньку присвятив осміюванню цього правителя Англії. Герой твору – злочинець, продавець краденого Пічум – співає про те, що люди схильні хулити й лаяли представників інших професій, маючи насправді на увазі лицемірство усіх тих, хто сам порушує закон, проте звинувачує у цьому інших:

Through all the Employments of Life

Each Neighbour abuses his Brother;

Whore and Rogue they call Husband and Wife:

All Professions be-rogue one another:

The Priest calls the Lawyer a Cheat,

The Lawyer be-knaves the Divine:

And the Statesman, because he's so great,

Thinks his Trade as honest as mine [Gay].

Висміюючи корупцію як суспільне лихо, автор епіграмного твору створює негативний образ суспільства із круговою порукою хабарників, викриває їхнє лицемірство та цинізм, прирівнює представників закону й церкви, міністрів із собою – відомим спекулянтом краденого.

Інший вид сатиричної епіграми відображає, звичайно з певною іронією, злобу, дурість людей і суспільства, їхні помилкові цінності. У своїй епіграмі поет і художник Уільям Блейк висловлює своє презирство до людської дурості:

*Some people admire the work of a Fool
For its sure to keep your judgment cool
It does not reproach you with want of wit
It is not like a lawyer serving a writ* [Blake, p. 516].

З точки зору лінгвопрагматики, ця епіграма слугує прикладом реалізації стратегії висміювання легковажності та ірраціональності суспільної думки стосовно розвитку мистецтва й науки. Ця комунікативна стратегія реалізується шляхом використання тактики створення негативного іміджу неосвіченого суспільства, яке більше прагне наслідувати моду, аніж творити та інтелектуально розвиватися. Автор іронічно надає «рецепт» деградації суспільства через вихвалання несмаку та низькопробних витворів та ганебною опалою справжніх творів мистецтва. У. Блейк використовує іронію: його власні переконання та цінності протилежні тим, що рекомендовані в цій епіграмі. Це несподіваний поворот у цьому віршованому творі.

Отже, епіграмою є короткий вірш сатиричного характеру, спрямований проти будь-якої особи або суспільного явища, що стає об'єктом висміювання. Особливо характерні для композиції епіграми стрімкий розвиток теми і несподівана, гостра кінцівка – пуант (*point*). Будучи своєрідною словесною карикатурою, епіграма часто підкреслює, загострює ті чи інші риси висміюваної особи або явища. Композицію будь-якої епіграми складають формальні, змістовні, формально-змістовні та образні рівні. За структурою ці

твори умовно поділяють на прості та складні. Дворядкові епіграми є простими, такі сатиричні римовані оповідання утворюють епіграматичне кліше. Лінгвопрагматичні параметри англомовних епіграм як конститuentів комунікативних актів між автором-адресантом і читачем або слухачем (адресатом) виявляються у реалізації певних стратегій і тактик. Головною стратегією авторів епіграм є критика й висміювання певного об'єкта (особи, групи людей, країни події), а типовими тактиками, до яких вдаються автори епіграм, є тактика викриття недоліків і вад певного об'єкта, створення його негативного іміджу, зниження його значущості особисте або безособове звинувачення у чомусь.

2.3 Лінгвостилістичні особливості англомовних епіграм

Цільовою установкою епіграми як жанру художнього мовлення є створення гострого комічного ефекту шляхом сатиричного осміювання будь-якої особи, соціальної спільноти або ж якогось явища. Специфіка експресивно-семантичної структури досліджуваного жанру значною мірою визначає відбір і вживання семантично і стилістично домінуючих мовних засобів, які надають тексту епіграми стилістичну своєрідність. Експресивність і оцінність у художньому тексті органічно пов'язані між собою, що обумовлено не тільки структурною цілісністю тексту, властивою йому загальною модальністю, але й тісним взаємозв'язком цих явищ на рівні семантики окремо взятих мовних одиниць. Експресивно-оцінна забарвленість розуміється нами при аналізі епіграм в широкому сенсі, тобто включає всі сторони мовної виразності (семантика, стилістичне забарвлення, вживання в мові різних мовних одиниць) і оцінності.

Тому в ході аналізу тексту, особливо художнього тексту, експресивність доцільно розглядати в широкому сенсі, як категорію, в якій

об'єднуються всі різновиди експресивних засобів, що визначають естетичний вплив художнього тексту на читача. Саме тому, як зазначає В. Н. Телія, «в лінгвістиці найбільш поширене таке розуміння експресивного забарвлення, яке вбирає в себе всі його способи – стилістичний, емоційний, оцінний, образний і т.д., звідси – велика кількість термінів і їхніх дефісних комбінацій (емоційно-експресивне, експресивно-емоційне, експресивно-стилістичних, інтенсифікуюче, оціночно-експресивне, а також – конотативне)» [Телія 1986, с. 96]. Експресивність і в нашому дослідженні розуміється широко: як виразність, обумовлена комплексом найрізноманітніших мовних і контекстуально-мовних засобів.

Синтаксичні виражальні засоби і стилістичні прийоми англійської мови формуються:

- на основі скорочення моделі вихідного речення: еліпсис, апосіопезис, номінативні пропозиції, асіндетон;
- на основі розширення моделі вихідного речення: повтор, перерахування, тавтологія, полісіндетон, "it is (was) he, who ...", емфатичне дієслово "to do", парентетичні конструкції;
- у результаті зміни порядку слів: інверсія, відрив;
- на основі взаємодії синтаксичних структур у контексті: паралельні конструкції;
- у результаті перенесення значення і з'єднання складових частин: риторичні питання, парцеляції.

Кінцева рима – це коли римується останні слова сусідніх пропозицій чи їх частин. Наприклад:

Some can gaze and not be sick

But I could never learn the trick.

There's this to say for blood and breath;

They give a man a taste for death [Housman].

Схема римування в даному фрагменті «ААББ», де римується "sick"/ "trick", "breath"/ "death".

*Her whole Life is an Epigram smack smooth & nobly pend
Platted quite neat to catch applause with a sliding noose at the end* [Blake,
p. 516]

Інший приклад епіграми в кінцевою римою:

*Three Poets, in three distant Ages born,
Greece, Italy, and England did adorn.
The First in loftiness of thought surpassed;
The Next in Majesty; in both the Last.
The force of Nature could no farther go:
To make a third she joined the former two* [Dryden 1688].

Схема римування суміжна – ААББВВ.

Антитеза – це коли мовець розміщує в реченні дві контрастні ідеї поруч один з одним, наприклад:

*Young want to be faithful and are not:
Old men want to be faithless, and cannot* [Wilde 1890, p. 12].

Антитеза відмінно підходить для створення контрасту, який підкреслить ключове повідомлення для адресатів. Розглянемо структуру наведеного прикладу. Автор розмірковує про те, молоді люди прагнуть бути відданими, але такими не є. Другий рядок підкреслює бажання старих забути про відданість, однак вони на це вже не здатні. Незважаючи на маленький розмір епіграми, вона влучно піднімає актуальні проблеми, а саме – відмінність поколінь.

Наступний приклад – це парадоксальна епіграма Оскара Уайльда, у якій контрастні ідеї *being talked about* та *not being talked about* формують антитезу:

There is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about [Wilde 1905, p. 11].

Антитеза використовується О. Уайльдом і в іншій парадоксальній за своїм характером епіграмі, коли протиставляються два твердження: *one is not getting what one wants* та *the other is getting one [what one wants]*.

The other is getting one

In this world there are only two tragedies.

One is not getting what one wants, and

The other is getting one [Wilde 1905, p. 11].

Ми виявляємо антитезу й у висловленні Марка Твена: *Censorship is telling a man he can't eat steak because a baby can't chew it* [Twain].

Наступна політична епіграма Дж. Ф. Кеннеді молодшого також ґрунтується на антитезі:

Mankind must put an end to war, or war will put an end to mankind [Kennedy].

Наступна епіграма автора є яскравим протиставленням краси духовної, ментальної та вродливих зовнішніх рис, де письменником конфігурується ідея того, що моральне багатство людини краще будь-яких прикрас.

It is better to be beautiful than to be good. But it is better to be good than to be ugly [Wilde 1905, p. 38].

В цьому літературному творі використовується антитеза для посиленого забарвлення протиставлення.

Exceptions lie to every rule;

But here conflicting doubts arise:

If thou art wise, thour't much a fool;

But if a fool, thour't wondrous wise [A Selection of English epigrams 1812, p. 131].

Дана епіграма пронизана антитезами, протиставленням мудреців та дурнів і навпаки. Підтверджуючи свій час написання, використовується значна кількість архаїзмів (*thou, thour't*), що надають специфічний тон цьому маленькому твору.

Інший стилістичний засіб – **хіазм** вимагає наявності двох схожих фраз, які стосуються одного і того ж поняття. Визначальною характеристикою є те, що ці дві фрази мають зворотні граматичні структури.

Nothing can cure the soul but the senses, just

As nothing can cure the senses but the soul [Wilde 1905, p. 13].

Хіазм відмінно підходить для створення відчуття симетрії і балансу в реченні, фразі або слогані. Для досягнення найбільшої ефективності використовується влучна перша фраза, щоб викласти основну думку, наприклад: *To belittle, you must be little* [Gibran].

Автор досить влучно використовує гру слів “*belittle*” та “*be little*”. В епіграмі створюються так звані баланс за допомогою однакових за звучанням слів, але різних за своїм значенням. При цьому перше слово репрезентує основну думку.

Поширеним фонетичним стилістичним засобом у текстах епіграм є **алітерація** – повторюване використання слів зі схожими приголосними звуками, зазвичай в одному реченні. Згідний звук часто знаходиться на початку слів.

The well-bred contradict other people,

The wise contradict themselves [Wilde 1905, p. 65].

Використовуючи алітерацію, автор привертає увагу до слів, які є важливими для вербалізації ідеї епіграми. Ці слова можуть бути важливими для повідомлення, ключовими для створення образу або характеризування дій. Прикладом може служити епіграма з повторюваними звуками:

The play was a great success, but

The audience was a disaster [Wilde 1905, p. 67].

Досить звичним для використання алітерації є саме цей звук:

Наступним прикладом алітерації у сатиричній епіграмі є твір Майкла Р. Берча, метою якого є не висміювання особи Оскара Уайльда, а думка про те, що не всі гострі вислови правдиві:

If every witty thing that's said was true,

Oscar Wilde, the world would worship You! [Burch]

Часто вживаним стилістичним засобом, який використовується в епіграмах є **риторичне питання** – питання, на яке не потрібно відповіді, адже відповідь на нього вже заздалегідь відома. Риторичне питання

використовується для посилення сенсу висловлювання, для додавання йому більшої значущості, наприклад:

I am His Highness' dog at Kew;

Pray tell me, sir, whose dog are you? [Pope]

Ця епіграма висміює вади людей та їхнє прагнення бути ближче до представників монархічної сім'ї або до їхнього оточення. В першому рядку автор називається «собакою його Високості», а в другому використовує риторичне питання лише посилюючи саркастичність цієї ситуації.

Іншими прикладами використання риторичного запитання як стилістичного прийому у текстах епіграм є, наприклад, такі:

I cannot think there's that antipathy

'Twixt puritans and players, as some cry;

Though LIPPE, at Paul's, ran from his text away,

To inveigh 'gainst plays, what did he then but play? [Johnson]

If God has the cattle on a thousand hills, why does he need my tithes?

[Burch]

Майкл Р. Берч піднімає питання несправедливості у своїй епіграмі, він задається питанням, чому Бог віднімає його останню десятину. Автор не сподівається отримати відповідь на своє запитання, саме тому риторичне запитання відіграє роль посилюючого інструмента.

Іншим стилістичним засобом слугує **анафора** – повторюване вживання одного і того ж слова або словосполучення на початку послідовних речень.

Of one Master Carelesse.

Where dwels Mr. Carelesse? Iesters haue no dwelling.

Where lies he? in his tongue by most mens telling.

Where bords he? there where feasts are foūd by smelling

Where bites he? all behind, with all men yelling.

Where bides the man? oh sir, I mist your spelling [Harington].

Наведемо приклад наступноь епіграм з використання анафори як стилістичного засобу:

On the approaching Nuptials of a young Lady with a Mr Grey

With all that blooming sweetness in the face,

With beauty radiant as the god of day,

With active lombs, shape, elegance and grace,

With all these test of youth – you'll soon be Grey [A selection of English epigrams 1812, p. 17].

Основною ідеєю даної епіграми є думка автора про те, що почуття кохання, які він описує, призводять до старіння. Пуантом можна визначити гру слів “grey” (з англ. – сивий), адже прізвище головного персонажа і є Grey. Варто також виділити у цьому віршованому творі порівняння – “*beauty radiant as the god of day*”, який використаний задля підвищення виразності.

Анафора – це потужний інструмент, який встановлює зміст та збуджує емоції адресата за допомогою повторення.

За допомогою анафори – повторюванням однієї й тієї ж фрази – автор акцентує увагу на головній меті написання цього тексту. У його розумінні повторювана фраза є важливою.

У цьому ж творі вживається **епіфора** – використання одного і того ж слова або фрази, що повторюються в кінці речення або фрази, наприклад:

*Concerning th' wiues hold this a certaine **rule**,*

*That if at first, you let them haue the **rule**,*

*Your selfe at last, with them shall haue no **rule**,*

*Except you let them euer-more to **rule*** [Harington].

Повторення як перших, так і останніх рядів поетичного твору, є найбільш важливими частинами у тексті, адже саме перші й останні слова повідомлення пригортають увагу адресатів. Психологи вважають, що саме вони мають найбільший вплив на слухача або читача. Завдяки цьому, саме епіфора й анафора є потужними стилістичними інструментами у текстах епіграм.

Перифраз – непряме вираження одного поняття за допомогою іншого, репрезентація його шляхом не прямої називання, а опису, також є стилістичним прийомом вживаним у текстах епіграм, наприклад:

*Journalism is unreadable, and literature
is not read [Wilde 1905, p. 67].*

У текстах епіграм вживаним стилістичним засобом є **еліпс** – навмисний пропуск слів, які не впливають на розуміння змісту висловлювання.

*Elevate your words, not their volume.
Rain grows flowers, not thunder [Burch].*

Ще одним прикладом вживання перифразу є епіграма:

*He, that a watch would carry, this must do,
Pocket his watch , and watch his pocket, too [A selection of English
epigrams 1812, p. 35].*

Порівняння – це стилістичний засіб уподібнення одного об'єкта іншому за будь-якою ознакою з метою встановлення подібності або відмінності між ними. Порівняння часто зустрічається у текстах епіграм.

*Warmthless beauty attracts but does not hold us;
it floats like hookless bait [Burch].*

Автор використовує порівняння для того, щоб охарактеризувати кохання з «наживкою без гачка». Таким чином він називає любов чимось непостійним, на що не можна сподіватись. У цій епіграмі ярко продемонстроване використання ще одного виразного засобу – **епітета**. Епітетом служить конотативно забарвлене означення, що виражає авторську оцінку явища або об'єкта буття, позначеного ключовим словом словосполучення. Так, автор вживає епітет *warmthless*, описує красу як «нетеплу».

*A woman is like a tea bag;
you never know how strong it is
until it's in hot water [Roosevelt].*

Елеонора Рузвельт порівнює жінок з чайним пакетиком, де складно дізнатись, наскільки вони сильні, поки не опустиш у гарячу воду.

Уособлення – це дія навмисного копіювання характеристик іншої людини, таких як його поведінка, мова, зовнішній вигляд або вираз обличчя.

В епіграмі Тома Ганна автор надає людські якості Богу – «Бог знає».

Though Edgar Poe writes a lucid prose

Just and rhetorical without exertion,

It loses all lucidity, God knows,

In the single, poorly rendered English version [Gunn].

Епіграма Харінгтона ілюструє емоційність та забарвленість свого твору за допомогою вживання уособлення, а саме – надання людських якостей книжці:

Be safe, nor fear thyself so good a fame,

That, any way, my book should speak thy name:

For, if thou shame, rank'd with my friends, to go,

I am more ashamed to have thee thought my foe [Johnson].

Приклад: “*my book should speak*”. Продовжи аналіз цього твору робимо висновок, що твір пронизаний архаїзмами: *thyself, thy, thou, rank'd, thee*.

Розглянемо сатиричну епіграму Майкла Р. Берча, метою якої є досить різка оцінка Біблії та Бога.

If God

is good

half the Bible

is libel [Burch].

В сатиричному оповіданні використане кінцеве римування задля надання співзвучності віршу. Крім того, в цьому вірші прослідковується використання алітерації, а саме повторення звуків *[g]/[d]*, *[b]/[l]*. Та наявність ассонансу для поглиблення виразності в епіграмі – *[ai]*.

Оскар Уайльд є автором великою кількості епіграм, деякі з них були проаналізовані в даній роботі, який відрізняються актуальністю довгий

період історії. Метою автора є не тільки висміювання якихось вад, а й надання оцінки будь-яким суспільним та політичним явищам з ефектом повчального характеру. Проаналізуємо наступне оповідання:

Democracy means simply the bludgeoning of the people by the people for the people [Wilde 1905, p. 26].

О. Уайльд висміює саму суть демографії на практиці, використовуючи при цьому такий стилістичний прийом як тавтологія. Тавтологія характеризується повторенням одних й тих самих слів, з метою навмисного акцентування уваги на слові «народ» у значенні його ролі в демократичному суспільстві чи державі.

Особистість та творчість Оскара Уайльда привертає увагу й інших авторів. Так, його постать надихнула Майкла Берча на написання наступної епіграми:

*If every witty thing that's said was true,
Oscar Wilde, the world would worship You!* [Burch]

Автором робиться аналіз його праць, головним чином оціночних та сатиричних епіграм, котрі надають оцінку об'єктивної реальності. У своїй епіграмі М. Берч використовує алітерацію. Повторюючи приголосну, яка зустрічається й у прізвищі Уайльда, створюється специфічна звукова виразність.

У книзі «Зібрання епіграм», датованою 1812 роком, зібрані епіграми з газет та журналів, головним чином, сатиричні, висміюючи вади суспільства того періоду, але досить актуальні і в сучасних реаліях, наприклад:

*A woman is a a book, and often found
To prove far better in the sheets, than bound
No wonder, then, some students take delight,
Above all things , to study in the night* [A Selection of English epigrams 1812, p. 24].

Використавши, засіб порівняння – жінки з книжкою – автором робиться досить влучний аналіз відношення чоловіків до жінок у відкритому одязі у контексті порівняння з переплетеною книгою.

Ще одним прикладом висміювання людських вад є епіграма:

John ran so long, and ran so fast

No wonder he ran out at last;

He ran at debt, and then to pay,

He distanc'd all, and ran away [A Selection of English epigrams 1812, p. 32].

Джон – головний герой маленького оповідання збігає від боргів, від виплати та від усього світу. Автор посилює значення слово «бігти», повторюючи чи його у тексті шість разів, тобто використавши стилістично-семантичний засіб мови – тавтологію. Забарвленість тексту змінюється із застосуванням фразеологічного дієслова «*run out*» (видохнутися). Твір характеризується використанням й алітерацією, використанням приголосного “n”.

*For **ph**ysick and farces*

His equal there scarce is;

*His farces are **ph**ysick,*

*His **ph**ysick a farce is* [A Selection of English epigrams 1812, p. 36].

У сатиричній формі описуються «успіхи» людини, при цьому маленький вірш прикрашений алітерацією та повторенням приголосних звуків. Останні рядка починається с однакового слова, що свідчить про наявність анафори. Для додання своєрідного протиріччя автором конструюється інверсія в останньому рядку, змінивши місцями присудок та додаток.

Дуже яскравою і наповненою змістом є епіграма:

*Money and **man** a **mutual** friendship show;*

Man makes false money, money makes man so [A Selection of English epigrams 1812, p. 43].

За допомогою антитези протиставляється сам процес того, як гроші псують людину. Цей твір також відрізняється виразністю з огляду на використання алітерації.

My lord and his lady scold, wrangle, and fight;

Yet are both of one mind, and are both in the right.

She calls him a fool – he know he's not wise;

He calls her a whore and she can't say he lies [A Selection of English epigrams 1812, p. 53].

Актуальним є висміювання відносин між чоловіком та дружиною, а саме нерозумність чоловіка та невірність жінки. Перифраз в епіграмі, де в одній частині однаковий вираз трактується іншими словами в другій частині.

Розглянемо епіграму про Чарльза II:

Here lies the mutton-eating king,

Whose word no man relied on;

Who never said a foolish thing,

And never did a wise one [A Selection of English epigrams 1812, p. 66].

В цьому контексті епіграма дуже близько переплітається з епітафією, яка була надгробним написом, здебільшого у давніх греків. На цьому написі автор критикує вже загиблого короля, який не славився ні мудрістю та досвідом, ні був володарем, на якого б змогли покластись його піддані.

Sir, I admit your general rule,

That every poet is a fool:

But you yourself may serve to show it,

That every fool is not a poet [A Selection of English epigrams 1812, p. 72].

Твір цього раз висміює вади поетів називаючи дурнями. Другий та третій рядок – антитеза, яка протиставляє доказ того, що всі поети, однак не всі дурні поети.

I lov'd thee beautiful and king,

And plighted an eternal vow:

So alter'd are thy face and mind,

'Twere perjury to love thee now [A Selection of English epigrams 1812, p. 93].

Наведемо приклад любовної епіграми, в якій коханий розчаровувався в свої другій половинці. Цей вірш характеризується великою кількістю архаїзмів: *thee, lov'd, alter'd, thy*.

*In bed we laugh, in bed we cry;
And born in bed, in bed we die;
The near approach a bed may show*

On human bliss to human wo [A Selection of English epigrams 1812, p. 101].

Приклад цієї епіграми символізує труднощі життєвих реалій за допомогою тавтологічного використання слова «ліжко», з яким по'язані більшість людських емоцій. В останньому реченні протиставляються людські радощі та горе.

*Whoever seals the marriage vow,
'Tis well agreed, makes one of two;
But who can tell, save God alone,*

What numbers may make two of one? [A Selection of English epigrams 1812, p. 100]

Автор епіграми звертається до Бога з питанням, чи можна з двох зробити одну людину, якщо утворює союз двох. У творі це запитання є риторичним, адже не вимагає відповіді на нього. Тут також зустрічається архаїзм *"tis"*, що є притаманним ХХІ ст.

*Help, nature; help me, art;
Why should I deny my heart:
If a lover will pursue,
Like the wisest let me do;
I will fit him, if he's true,*

If he's false, I'll fit him too [A Selection of English epigrams 1812, p. 116].

Ще один приклад любовної епіграми. Відчайдушний коханець шукає допомоги у всіх сил та мистецтва, наділяючи їх людськими якостями. Антитеза застосовується в останніх двох рядках, де автор протиставляє себе та кохану.

Використання архаїзмів притаманна епіграмам XVI – XVII ст. Дані стилістичні засоби надають твору історичної забарвленості того періоду. Розглянемо епіграму Джона Харінгтона:

*Ladies, you blame my verses of scurrilitie,
While with the double sense you were deceiu'd.
Now you confesse them free from inciuiltie.
Take heede henceforth you be not misconceiu'd [Harington].*

Приклади архаїзмів в даному віршованому творі – *deceiu'd, heede, henceforth, misconceiu'd*. Метою автора є використання пуанту задля осміяння відношення жінок до його творів, при цьому звинувачуючи їх у тому, що вони вірять кожним обіцянкам чоловіків.

*Pox on't, quoth Time to Thomas Hearne,
Whatever I forget you learn [A selection of English epigrams 1812, p. 64].*

Досить влучним є і приклад цієї епіграми, в якій архаїзми – *pox on't, quoth*. Дані стилістичні засоби надають віргам відтінок застарілості.

У літературі та письменницькій справі постать мови (також звана стилістичним прийомом або риторичним прийомом) – це використання будь-якого з безлічі прийомів для надання допоміжного значення, ідеї чи почуття. Стилiстичні прийоми часто забезпечують акцент, свіжість виразу чи ясність. Поширеною думкою є визначення епіграми як короткий сатиричний вірш, метою якого виступає осміяння особи або якогось явища. Однак насправді не завжди задачею є сатира, досить часто автор піднімають актуальні проблеми суспільства. Головною особливістю цього жанру є протиріччя, протиставлення одного з іншим. Існує два різновиди сатиричної епіграми: конкретні, що осміюють певну людину, і «на випадок», що нікого конкретно не мають на увазі, але застосовні до відповідної ситуації або характеру.

Використання в епіграмах виразних та стилістичних засобів мови посилює образи комічного. Повідомлення, які передаються за допомогою антитези, метафори, гіперболи тощо надають тексту забарвленості. Літературні засоби - це особливі прийоми, які дозволяють письменнику передати глибший зміст, що виходить за межі того, що написано на сторінці. Літературні прийоми працюють поряд із сюжетом і персонажами, щоб повернутися до історії і спонукати до роздумів про життя, суспільство і про те, що означає бути людиною.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження лінгвопрагматичних та лінгвостилістичних особливостей англomовної епіграми нами було сформульовано ряд висновків.

Епіграма – це віршований твір малої форми, метою якого є висвіювання вад і недоліків окремих осіб, соціальних груп, подій, країн тощо. Дослідження історії зародження й еволюції епіграми як художнього твору дозволило встановити, що зародилась вона ще в античні часи і мала напочатку широке тлумачення, адже епіграмами називали будь-які написи, насамперед дарчі і надгробні, які розміщувалися на будівлях, підніжжях пам'ятників, обелісках, мозаїчних картинах, розписах побутових річей.

Пройшовши тривалий, багатоступінчастий і складний шлях еволюції, починаючи з ранньої античності, епіграми увібрали в себе найцінніші і специфічні риси стародавньої та середньовічної культури, по праву займаючи одне з ключових місць серед літературних жанрів малих форм, зберігши свою значущість і популярність і в наш час. Актуальність цього жанру пояснюється тією неповторністю і широкою гамою рис, якими він володіє, надаючи невичерпні можливості для творчості.

За своєю структурною організацією епіграма є коротким сатиричним віршем, спрямованим проти певної особи, соціальної групи або суспільного явища. Характерною особливістю композиційного ладу епіграми є стрімкий розвиток теми і несподівана, гостра кінцівка – пуант (*point*). Будучи своєрідною словесною карикатурою, епіграма часто підкреслює, загострює ті риси висміюваної особи або явища, що викривають його вади, недоліки, помилки. Композицію будь-якої епіграми складають формальні, змістовні, формально-змістовні та образні рівні. За структурою ці твори умовно поділяють на прості та складні. Дворядкові епіграми є простими, такі сатиричні римовані висловлення утворюють епіграматичне кліше.

У лінгвопрагматичних студіях епіграма розглядається як текст, що є важливим конституентом комунікативного акту, який пов'язує автора-адресанта з реципієнтами-адресатами (слухачами або читачами) цього інформаційно-оцінного повідомлення. Епіграма, як і будь-який текстовий феномен, продукується автором як закодоване за допомогою вербальних знаків повідомлення, як продукт, що реалізує авторські інтенції, актуалізує його аксіологічні задуми, відбиває його особистість як носія певної мови і культури. Головною інтенцією адресанта є висміювання хиб та недоліків певного об'єкта реальності: особи, соціальної групи, країни, події тощо. Маючи певний задум мовної об'єктивації свого аксіологічного наміру, автор створює композиційно цілісне, насичене стилістичними виражальними засобами віршоване текстове повідомлення – епіграму.

У комунікативному акті, зв'язуючою ланкою між комунікантами якого є текст епіграми, головною стратегією виступає висміювання певного об'єкта, відомого як адресанту, так і адресату. Типовими тактиками, до яких вдаються автори епіграм, є тактика створення негативного іміджу об'єкта; зниження його значущості; особисте або безособове звинувачення у чомусь; викриття, (тобто оприлюднення аргументів і фактів, що роблять явною чиюсь провину); відверта образа.

Особливістю художнього тексту загалом і епіграми зокрема є експресивність, в якій об'єднуються всі різновиди експресивних засобів, що визначають естетичний вплив художнього твору на адресата. Експресивність в нашому дослідженні розуміється як виразність, зумовлена комплексом різнорівневих лінгво-стилістичних засобів: фонетичних (алітерація, анафора, асонанс, епіфору, ономаіопея тощо), лексичних (алюзія, метафора, метонімія, гіпербола, епітет, евфемізм, дисфемізм, уособлення та ін.), лексико-синтаксичних (антитеза, порівняння, кліше, оксюморон та ін.).

Лінгво-стилістичний аналіз англійських епіграмних текстів кінця XVIII і XIX століть засвідчив, що найпоширенішими стилістичними

засобами, вживатими у них є алітерація, антитеза, порівняння, перифраз, метафора, епітет, уособлення.

Перспективою наших подальших досліджень може стати виявлення дискурсивних і комунікативних параметрів епіграмних творів, висвітлення ролі автора як головної смислової категорії художнього тексту епіграм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архангельский А.Г. Пародии, эпиграммы. Москва, 1988. URL: [http:// az.lib. ru/a/ arhangelxskij_a_i/text_1938_parodii_i_epigrammy.shtml](http://az.lib.ru/a/arhangelxskij_a_i/text_1938_parodii_i_epigrammy.shtml) (дата звернення: 20.08.21).
2. Баранов А.Н. Что нас убеждает? (Речевое воздействие и общественное сознание). Москва : Знание, 1990. 64 с.
3. Бацевич Ф.С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*, 2009. № 1. С. 29–37.
4. Борев Ю. Б. Комическое. Москва : Искусство, 1970. 275 с.
5. Бронштейн Б.С. Ironic: ироническая и юмористическая поэзия. URL: <http://ironicpoetry.ru/autors/bronshteyn-boris/o-vozvishennom.html> (дата звернення: 13.06.21).
6. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1958. 458 с.
7. Гаспаров М.Л. Древнегреческая эпиграмма. Избранные труды. Т 1. Москва, 1997. 300 с.
8. Горькова А.А. Эпиграмма как малая поэтическая форма. *Наука и Инновации*. Саратов, 2014. Т. 4. Вып. 5. С. 456.
9. Греческая эпиграмма : сборник / Рос. акад. наук ; изд. подгот. Н.А. Чистякова. Санкт-Петербург : Наука, 1993. 448 с.
10. Мукатаєва Я.В. Композиційно-мовленнєві форми німецького прозового шванку. *Новітня філологія*. Миколаїв, 2007. № 8 (28). С. 1-7.
11. Нестеров М.Н., Переходюк О.В. Речевая структура современного анекдота и языковые средства комизма. Армавир : ИЦ АГПИ, 2001. 200 с.

12. Норман Б.Ю. Лингвистическая прагматика (на материале русского и других славянских языков) : курс лекций. Минск : БГУ, 2009. 185 с.
13. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 203 с.
14. Перлина Ю. Г. Композиционно-стилистическая структура эпиграммы как типа текста (на материале немецких эпиграмм 17-20 вв.) : дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04. Днепропетровск, 1995. 251 с.
15. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилитические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен XVIII века) : дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04. Харьков, 1992. 427 с.
16. Сорока П. Жанрова різноманітність сатиричної мініатюри в новітній українській літературі (1940 – 1990 роки) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02. Тернопіль, 1994. 176 с.
17. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика. Москва : Восток-Запад, 2009. 272 с.
18. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва : Наука, 1986. 143 с.
19. Токарева Г.А. Жанр эпиграммы в творчестве У. Блейка. *Вестник Вят ГГУ*. Киров, 2011. №2. С. 161–165.
20. Траченко О.М. Заголовок як різнорівнева лінгвістична одиниця. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2007. № 4. С. 78–82.
21. Ashurova D.U., Galiyeva M.R. Text linguistics. Tashkent : Turon-Iqbol, 2016. 133 p.
22. Austin J.L. How to do things with words. London : Oxford University Press, 1962. 174 p.
23. Bogdanov V.V. Linguopragmatics and its applied aspects. *Applied linguistics*. Saint Petersburg, 1996. P. 268–275.

24. Byron G.G. Epigram. URL: [https:// www. Poetry loverspage. com/poets/byron/epigram.html](https://www.Poetryloverspage.com/poets/byron/epigram.html) (accessed: 25.11.21).
25. Cognition and pragmatics / ed. by Dominiek Sandra, Jan-Ola Ostman, Jef Verschueren. Handbook of Pragmatics Highlights. Vol. 3. 419 p.
26. Galperin I.R. Stylistics. Moscow : Higher school, 1981. 332 p.
27. Jakobson R. Linguistics and Poetics Style in Language. *The M.I.T Press*, 1966. P. 41-58.
28. Morris Ch. Foundations of the Theory of Signs. Chicago : The University of Chicago Press, 1938. 63 p.
29. Searle J.R. A classification of illocutionary acts. London : Language in Society, 1976. 276 p.
30. Swinbern F.C., Blake W. A Critical Essay. Nebraska press, 1970. 306 p.
31. Yartseva V.N. Linguistic encyclopaedic dictionary. Moscow : Sovetskaya Entsiklopediya, 1990. 712 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

32. Английская классическая эпиграмм / пер. с англ. С. Маршака и В. Васильева. Москва : «Художественная литература», 1987. URL: http://www.belousenko.com/presents/english_epigrams.htm/ (дата звернення: 13.10.21).
33. Abrams M.H. A Glossary of Literary terms. New York : Penguin Books, 1999. 386 p.
34. A selection of English epigrams / ed. by Joshua Belcher. Boston, 1812. URL: openlibrary.org/.../A_selection_of_English_epigrams (accessed: 10.11.21).
35. Baldick C. The Concise Oxford Dictionary of Literary terms. Oxford : Oxford University Press, 2001. 291 p.

36. Blake. The complete poems / ed. by W.H. Stevenson. London : Pearson Education Limited, 2007. 882 p.
37. Burch M.R. Epigrams and Quotes. URL: [http:// www. thehypertexts. com/Michael%20R.%20Burch%20Epigrams%20and%20Quotes.htm](http://www.thehypertexts.com/Michael%20R.%20Burch%20Epigrams%20and%20Quotes.htm) (accessed: 29.10.21).
38. Byron G.G. The Works of Lord Byron (ed. Coleridge, Prothero) Poetry. Vol. 7. 1822. URL: [https:// en. wikisource. org/ wiki/ The_ Works_of_Lord_Byron_\(ed._Coleridge,_Prothero\)/Poetry/Volume_7/Epigrams](https://en.wikisource.org/wiki/The_Works_of_Lord_Byron_(ed._Coleridge,_Prothero)/Poetry/Volume_7/Epigrams) (accessed: 16.11.21).
39. Catullus G.V. Poetry Foundation. URL: [https: / / www. poetryfoundation.org/poets/gaius-valerius-catullus](https://www.poetryfoundation.org/poets/gaius-valerius-catullus) (accessed: 23.11.21).
40. Complete Poetry and Prose of William Blake / ed. D.V. Erdman. New York : Anchor Books, 1988. 785 p.
41. Dryden J. Epigram on Milton. 1688. URL: <http://www.umsl.edu/~gradyf/2310/miltonrep1.htm> (accessed: 26.11.21).
42. English Epigrams / Selected and arranged with introduction, notes, and notices of the epigrammatists by W. Davenport Adams. London : George Routledge and Sons, 1878. 617 p.
43. Gay J. The Beggar's Opera. 1728. URL: [https:// www. gutenber. org/files/25063/25063-h/25063-h.htm](https://www.gutenberg.org/files/25063/25063-h/25063-h.htm) (accessed: 27.11.21).
44. Gibran K. The Prophet. URL: [https:// www. goodreads. com/ quotes / 34969-to-belittle-you-have-to-be-little](https://www.goodreads.com/quotes/34969-to-belittle-you-have-to-be-little) (accessed: 29.10.21).
45. Gunn T. Selected Quotations about Edgar Allan Poe. URL: <https://www.eapoe.org/geninfo/poebtsp2.htm> (accessed: 30.10.21).
46. Harrington J. The most elegant and witty epigrams of Sir Iohn Harrington, Knight digested into foure bookes: three vwhereof neuer before published. 1560-1612. URL: [https: // quod. lib. umich. Edu / e / eebo / A02647.0001.001?rgn=main;view=fulltext](https://quod.lib.umich.edu/e/eebo/A02647.0001.001?rgn=main;view=fulltext) (accessed: 12.10.21).
47. Heywood J. The proverbs and epigrams of John Heywood. Whitefish : Spenser Soc., 1867. 227 p.

48. Housman A.E. Some Can Gaze and not Be Sick. URL: <http://eng-poetry.ru/PoemE.php?PoemId=11818> (accessed: 14.11.21).
49. Jonson B. The Works of Ben Jonson. Boston : Phillips, Sampson, and Co., 1853. URL: <http://www.luminarium.org/sevenlit/jonson/epigram77.htm> (accessed: 28.11.21).
50. Johnson S. The works of the English poets. London. Gale ECCO, 1810. 318 p.
51. Kennedy J.F. Address to the United Nations General Assembly. 1961. URL: <https://www.Americanrhetoric.com/speeches/jfkunitednations.htm> (accessed: 29.11.20).
52. Kipling R. A time for prayer. URL: <https://www.goodreads.com/quotes/a-time-for-prayer-in-times-of-war-and-not> (accessed:25.11.21).
53. Lord Byron. URL: <https://quotefancy.com/quote/853649/Lord-Byron-The-drying-up-a-single-tear-has-more-of-honest-fame-than-shedding-seas-of-gore> (accessed: 23.11.21).
54. Lord Byron Windsor Poetics. URL: <https://www.poetryverse.com/lord-byron-poems/windsor-poetics-lines> (accessed: 22.11.21).
55. Maugham W. Somerset The Painted Veil. *Internet Archive Python library* : 1921. 320 p. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.148279/page/n193/mode/2up?q=failure> (accessed: 23.11.21).
56. Maugham W. Somerset The Razor's Edge. 1944. URL: <https://gutenberg.ca/ebooks/maughamws-razorsedge/maughamws-razorsedge-00-h.html> (accessed: 17.11.21).
57. Pope A. 1730. URL: <https://www.laphamsquarterly.org/animals/miscellany/pray-tell-me-sir-whose-dog-are-you> (accessed: 24.11.21).
58. Roosevelt Eleanor, and Radical Woman of the 20s and 30s. URL: <https://fdrfoundation.org/eleanortoo-radical-women-of-the-1920s-and-1930s/> (accessed: 25.11.21).
59. The Bookman. Hodder and Stroughton. Vol. 43. 1913. 342 p.

60. The Free Dictionary by Farlex. Somerset W. Maugham. URL: https://forum.thefreedictionary.com/postst145708_A-God-that-can-be-understood-is-no-God--Who-can-explain-the-Infinite-in-words-.aspx (accessed: 29.10.21).
61. The Poetical works of Robert Burns. Edinburgh : Published by W. and R. Chambers, 1838. 148 p.
62. The proverbs and epigrams of John Heywood: with an app. of variations (A.D. 1562). London : Spenser Soc, 1867. 227 p.
63. Twain M. Good reads. URL: <https://www.goodreads.com/quotes/526335-censorship-is-telling-a-man-he-can-t-have-a-steak> (accessed: 26.11.21).
64. Wilde O. Epigrams and Aphorisms. Chicago : Classic pages, 1905. 127 p.
65. Wilde O. The Picture of Dorian Gray, 1890. URL: <https://www.shmoop.com/study-guides/literature/picture-dorian-gray/summary/chapter-20> (accessed: 12.11.21).
66. Wilmot John Charles III. Epigrams. 1660. URL: <https://www.nationalgeographic.org/media/epigrams/> (accessed: 20.11.21).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the research of a such a topical problem as linguopragmatic and linguostylistic features of English epigrams.

The object of the study is English-language epigrams from XVI to XXI centuries.

The aim of the study is to analyse and disclose linguopragmatic and linguistic features of the English epigram of the period XVI – XXI centuries.

In order to investigate the objectives it is necessary to solve the following tasks:

- investigation of the linguopragmatics peculiarities as a direction of modern linguistics;
- linguostylistic analysis means of language;
- revealing the essence of the concept "epigram" and establish its role as a speech and literary phenomenon;
- description the formal features of the English-language epigram;
- identification and establishment stylistic features of English-language epigrams.

The material of the study was 70 English epigrams, their linguistic and pragmatic features, selected from such collections as English Epigrams. Selected and arranged with introduction, notes, and notices of epigrammatists" by W. Davenport Adams; "A selection of English epigrams" ed. by Joshua Belcher; "English classical epigrams" translated from English by S. Marshak and V. Vasiliev.

The scientific novelty consists in the attempt of our own research into the linguistic and pragmatic features of English satirical poems.

Key-words: *English epigram, linguopragmatics, linguistic devices, satire*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Гулієва Фаріда Расімівна,
студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання заочної,
факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія,
освітньо-професійна програма Мова і література (англійська),
адреса електронної пошти farida.guliyeva2399@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Лінгвопрагматичні та лінгвостилістичні особливості англомовної епіграми»
відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що
визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія
роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність
критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за
допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі
даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____